

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalouden koulutusohjelma

Juridiikan suuntautumisvaihtoehto

2013

Tiia Lintula

TILAAJAVASTUULAIN ASETTAMAT VAATIMUKSET TOIMITTAJAN NÄKÖKULMASTA

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalouden koulutusohjelma | juridiikan suuntautumisvaihtoehto

Syksy 2013 | 53

Kaisa Sorsa

Tiia Lintula

TILAAJAVASTUULAIN ASETTAMAT VAATIMUKSET TOIMITTAJAN NÄKÖKULMASTA

Tilaajavastuulakia tutkitaan yleensä vain tilaajan näkökulmasta, joten halusin tuoda työssäni esille myös palvelun tarjoajan, eli toimittajan näkökulman ja sen, miten erilaisia tilaajavastuuseen liittyviä todistuksia voi hankkia tarjouksen liitteeksi. Selvitys toimii pohjana sisäiselle ohjeistukselle työpaikallani, minkä vuoksi olen halunnut koota myös yleistä tietoa tilaajavastuusta ja harmaasta taloudesta ja siitä, mikä niiden tilanne on vuonna 2013.

ASIASANAT:

Tilaajavastuulaki, toimittaja, sopimus, alihankinta, eurooppalainen tilaajavastuujärjestelmä, aluehallintovirasto, laiminlyönti, musta tulevaisuus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Bachelor's Degree of Business Administration | Jurisprudence

Autumn 2013 | 53

Kaisa Sorsa

Tiia Lintula

CONTRACTOR'S LIABILITY FROM ASPECT OF SUPPLIER

The objective of this Bachelor's thesis was to show the supplier's aspect instead of that of the contractor. However, the aim was also to describe the contractor's liability and black economy. This research will be used also at the author's working place, for internal instruction and general info-package about contractor's liability and black economy at year 2013.

KEYWORDS:

Contractor, liability, supplier

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET	6
1 JOHDANTO	7
2 TILAAJAVASTUULAIN ESITTELY	9
2.1 Tilaajavastuulain historia	9
2.2 Tilaajavastuulain tavoitteet	11
2.3 Tilaajavastuulain odotukset	13
3 TILAAJAN SELVITYSVELVOLLISUUS	14
3.1 Tilaajavastuulain mukaiset selvitykset	14
3.2 Selvitysten tarkoitus	20
3.3 Julkiset hankinnat	21
3.4 Alihankinta	24
4 TILAAJAVASTUUTIETOA TARJOAVAT PALVELUT	26
4.1 Tilaajavastuu.fi	26
4.2 Rala.fi	27
4.3 Muut palvelut ja oppaat	28
5 SELVITYS EUROOPPALAISISTA TILAAJAVASTUUJÄRJESTELMISTÄ	29
5.1 Toimivat järjestelmät	30
5.2 Parantamisen varaa	31
6 TILAAJAVASTUUN TOTEUTUMINEN	33
6.1 Lain noudattamisen valvonta ja laiminlyöntimaksut tilaajille	35
6.2 Tehostettu harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunta	37
6.3 Tilaajavastuuseen liittyvien viranomaisrekisterien parantaminen	38
6.4 Oikeustapauksia tarjouskilpailuista	41
6.4.1 MAO:476/11	41
6.4.2 MAO: 121/13	43
7 YHTEENVETO	46
LÄHTEET	51

KUVAT

Kuva 1 HILMA:n etusivu	22
Kuva 2 Luotettava Kumppani -logo ⁹	27

TAULUKOT

Esimerkkitaulukko 1: Tilaaajavastuulain täyttäminen ulkomaille rekisteröityneiden yritysten osalta, Latvia	25
--	----

KÄYTETYT LYHENTEET

Alihankkija	Henkilö tai yhtiö, jonka kanssa tilaaja on sopinut tietyn työn tekemisestä vastiketta vastaan.
AVL	Arvonlisäverolaki 30.12.1993/1501
Ennakkoperintälaki	Ennakkoperintälaki 20.12.1996/1118
Hankintalaki	Laki julkisista hankinnoista 30.3.2007/348
Harmaa talous	Yritystoiminnassa tai siihen rinnastettavassa toiminnassa tapahtuva lakisääteisten maksujen ja velvoitteiden laiminlyönti
HILMA	Työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämä sähköinen palvelu, jossa hankintayksiköt ilmoittavat julkisista hankinnoistaan.
RALA	Rakentamisen Laatu RALA ry
Tilaaja	Kaupparekisterilain (129/1979) 3 §:ssä tarkoitettu elinkeinonharjoittaja, joka on velvollinen tekemään pykälässä tarkoitetun perustamisilmoituksen sekä valtio, kunta, kuntayhtymä, Ahvenanmaan maakunta, Ahvenanmaan maakunnan kunta- tai kuntayhtymä, seurakunta, seurakuntayhtymä, muu uskonnollinen yhdyskunta ja muu julkisoikeudellinen oikeushenkilö sekä vastaava ulkomailla toimiva yritys.
Tilaajavastuulaki	Laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käyttäessä 22.12.2006/1233
Toimittaja	Palveluntarjoaja, joka toimittaa, tai haluaa toimittaa tilaajalle palvelun
Työ- ja elinkeinoministeriö	TEM

1 JOHDANTO

Työssäni tarkastelen, miten tilaajavastuulaki vaikuttaa palveluja tarjoavaan toimittajaan. Käsittelen asiaa lähinnä yksityisen, kansainvälisen konsernin osana toimivan yrityksen näkökulmasta. Tutkimuksessani selvitän, millä tavoin palvelun toimittajan pitää toimia, jotta tilaajavastuu toteutuu ja mihin kaikkeen tilaajavastuu yleensäkin vaikuttaa. Koska tutkimuksen on tarkoitus toimia myös ohjeistuksena nykyisessä työpaikassani, on tilaajavastuuta käsitelty myös yleisellä tasolla. Tutkimusmenetelmäksi valitsin kvalitatiivisen tutkimuksen ja lähteinä käytän alan kirjallisuutta, muita opinnäytetöitä ja Internetiä. Lisäksi olen saanut Etelä-Suomen aluehallintovirastosta tilastotietoja tilaajavastuuseen liittyvistä tarkastuksista.

Valitsin aiheen, koska työskentelen yksityisen yrityksen talousosastolla. Yksi työtehtävistäni on huolehtia, että tilaajavastuulain mukaisiin selvityksiin liittyvät dokumentit ovat myyjien saatavilla, kun he tekevät tarjouksia.

Valtioneuvosto antoi 19.1.2012 periaatepäätöksen toimintaohjelmasta tehostetun harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjumiseksi. Toimintaohjelma on jatkoa Valtioneuvoston viidelle aikaisemmalle toimintaohjelmalle, joiden tavoitteena on ollut talousrikollisuuden ja harmaan talouden vähentäminen (Valtioneuvosto 2012.)

Lisäksi Työ- ja elinkeinoministeriö asetti lokakuussa 2012 työryhmän selvittämään tilaajavastuulain uudistamistarpeita ja valmistelemaan tarvittavia lakimuutoksia, jotta harmaata taloutta voitaisiin ehkäistä entistä paremmin. (TEM 2013 a.) Työryhmä julkaisi 28.3.2013 raportin 18/2013 "Yritysten harmaan talouden torjuntaan liittyvien julkisten velvoitteiden hoitamisen helpottaminen - työryhmän mietintö", jonka tuloksia esittelen opinnäytetyössäni.

Tilaajavastuulain vaatimusten täyttäminen ja se, että ne ovat mahdollisimman helposti saatavilla tarjouskilpailun yhteydessä, ovat nousseet yhdeksi kilpailukeinoksi. Joillakin yrityksillä on tiukkoja ehtoja esimerkiksi siitä, että eivät ota

tarjouskilpailussa ollenkaan huomioon niitä palveluntarjoajia, jotka eivät käytä Suomen Tilaajavastuu Oy:n Luotettava kumppani-palvelua. Lisäksi tarjoukset voidaan jättää kokonaan kilpailutuksen ulkopuolelle, jos tilaajavastuuseen liittyviä todistuksia jätetään toimittamatta.

Jotta yritys säilyttää hyvän maineen, kilpailukyvyn ja pystyy torjumaan harmaata taloutta, sen on tärkeää huolehtia, että tilaajavastuulaissa mainitut velvoitteet on hoidettu. Ajan tasalla olevat dokumentit ovat selkeä osoitus huolellisuudesta. Parhaiten yritys pystyy toimimaan silloin, kun työpaikalla on selkeä ohjeistus siitä, miten tilaajaa kohtaan toimitaan. Esimerkiksi Isännöintiliitto on julkaissut Isännöinnin eettiset ohjeet, joiden mukaan jokaisen isännöitsijän pitäisi toimia. Ohjeissa on mainittu esimerkiksi, että isännöintiyrityksen tulee toimia huolellisesti ja tilaajan edun mukaisesti, kertoa palveluistaan ja niiden hinnoittelusta selkeästi sekä toimia avoimesti. Lisäksi ohjeistuksessa on mainittu harmaan talouden torjuminen, joten ohjeet ovat hyvin ajantasaiset. (Isännöintiliitto 2013.) Myös Hansel (2013) on julkaissut toimittajilleen ohjeen tarjouksen tekemiseen. Ohjeessa korostetaan, että tarjouksen pitää vastata tarjouspyynnössä esitettyjä vaatimuksia, koska hankintayksiköillä on rajalliset mahdollisuudet pyytää tarkennuksia. Myös tarjoukseen liittyvien selvitysten tärkeys on mainittu. Tällä tavoin tilaaja pyrkii omalta osaltaan ennaltaehkäisemään sen, että tarjouskilpailusta pois suljettaisiin sellainen tarjoaja, joka on muuten hyvä vaihtoehto, mutta joka ei tunne lainsäädäntöä. Vastaavanlaisia ohjeistuksia löytyy monelta julkishallinnon yksiköiltä, esimerkiksi Joensuun kaupungilta (Joensuun kaupunki 2013), Uudenmaan ELY-keskukselta (Uudenmaan ELY-keskus 2013) sekä julkishallinnon tietopalvelulta (Ptc Services Oy 2013).

Tilaajavastuulain mukaisiin selvityksiin liittyvät dokumentit ovat melko helposti hankittavissa Suomessa. Koska yrityksessämme käytetään myös ulkomaalaisia alihankkijoita, halusin käsitellä työssäni myös Työ- ja elinkeinoministeriön teettämää selvitystä Eurooppalaisista tilaajavastuujärjestelmistä. Kyseisen selvityksen tavoitteena oli kuvata 11 eurooppalaisen maan tilaajavastuuseen liittyvä lainsäädäntö, jotta tuloksia voidaan käyttää pohjana Suomen tilaajavastuulainsäädäntöä uudistettaessa. (TEM 2012 a.)

2 TILAAJAVASTUULAIN ESITTELY

2.1 Tilaajavastuulain historia

Tilaajavastuulain valmistelu lähti siitä, kun työministeriö asetti 16.4.2004 kolmi-kantaisen työryhmän lainmukaisten palvelussuhteiden ehtojen noudattamiseksi ja yritysten tasavertaisen kilpailuasetelman edistämiseksi. Työryhmässä oli edustajia kauppa- ja teollisuusministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä, valtiovarainministeriöstä, sisäasiainministeriöstä, keskeisistä työmarkkinajärjes-töistä, rakennusalan edustajista, sekä Suomen Yrittäjät ry:stä. Työryhmän teh-tävänä oli selvittää, minkälaisia yleisiä ongelmia harmaa talous aiheuttaa työn-tekijöiden vähimmäisehtojen toteutumisen ja yrityksen tasavertaiseen kilpailun kannalta. (HE 114/2006.) Aloitteita lainvalmisteluun voi tulla myös muulla tavoin, esimerkiksi hallitusohjelman hallitusten toimintaohjelmien, eduskunnan kannan-ottojen ja erilaisten etu- ja kansalaisjärjestöjen kautta. (Tala 2005, 96.) Tässä tapauksessa kyseessä oli ministeriön aloite.

Lain valmistelu aloitetaan esivalmistelulla, jossa kerätään lisätietoja ja arvioi-daan asiaa eri näkökulmista. Esivalmistelun tuloksena pyritään selvittämään, kannattaako ryhtyä lainsäädäntötoimiin vai ei. (Tala 2005, 96.) Niin tehtiin myös tilaajavastuulakia mietittäessä. Työryhmän piti huomioida lain valmistelussa muut käynnissä olevat ohjelmat ja koordinoita työnsä muiden kanssa yhteen-sopiviksi. Esimerkiksi valtioneuvoston periaatepäättös talousrikollisuuden ja harmaan talouden vähentämiseksi liittyi oleellisesti tilaajan vastuuseen, joten tulevan lain piti huomioida myös harmaan talouden torjunta. (HE 114/2006.)

Esivalmistelun jälkeen tulee perusvalmistelu, jossa tuotetaan valmis ratkaisueh-dotus. Se antaa perustan lausunto- ja kuulemismenettelylle, jossa eri tahot ar-vioivat ehdotusta ja päättäjille, kun ne harkitsevat säädöksen tarpeellisuutta. Tämän jälkeen seuraa kuulemisvaihe, jossa lainvalmistelijat esittävät ehdotuk-sia ja osallistujilla on mahdollisuus esittää kysymyksiä. Lausunto- ja kuulemis-vaiheen jälkeen lainvalmistelusta vastaava poliittinen ja virkamiesjohto päättää,

jatketaanko ehdotuksen valmistelua, vai onko muutostarpeita. Myös jatkotoimenpiteet päätetään tässä vaiheessa. Tämän työvaiheen tuloksena syntyy lakiehdotus. (Tala 2005, 97-98.)

Tilaajavastuulain kohdalla hallitus esitti eduskunnalle, että säädettäisiin laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ulkopuolista työvoimaa käyttäessä. Pääajatuksena oli, että laki edistää yritysten välistä tasavertaista kilpailua ja työehtojen noudattamista sekä luoda yrityksille edellytyksiä varmistaa, että niiden kanssa sopimuksia tekevät yritykset täyttävät sopimuspuolina ja työnantajina lakisääteiset velvoitteensa. (HE 114/2006.)

Hallitus perusteli tilaajavastuulain tarvetta sillä, että rakennusala on perinteisesti ollut työpaikka, joissa työskentelee samanaikaisesti monen eri työnantajan palveluksessa olevia työntekijöitä, koska työt ovat jakaantuneet monelle eri alihankkijalle ja urakoitsijalle. Alihankintaketjut voivat olla pitkiä ja niissä voi olla mukana myös ulkomaalaisia yrityksiä ja työntekijöitä, sekä vuokratyövoimaa. (HE 114/2006.)

Ennen tilaajavastuulain voimaan tuloa tilaajalla ei ollut velvollisuutta selvittää, noudattiko sopimuskumppani lakia työnantajavelvoitteiden, tai verojen maksamisen osalta. Ennen tilaajavastuulain voimaantuloa ei tarvinnut selvittää sopimuskumppanista esimerkiksi sitä, oliko se kaupparekisterissä, missä yritys sijaitsee, mitkä sen yhteystiedot ovat, tai onko sillä y-tunnusta. (HE 114/2006.) Ilman y-tunnusta, yrityksen yhteystietoja tai kaupparekisterimerkintöjä on hyvin hankala jäljittää esimerkiksi huijaria, joka pyytää rahaa ennakoon, mutta jättää työt tekemättä, tai rikkoo muulla tavoin sopimusta. Hallitus koki tärkeäksi, että tilaaja pitää lain keinoin määrätä selvittämään sopimuskumppaninsa tiedot, kuten kaupparekisteriin kuulumisen ja y-tunnus, jonka avulla pystyy helposti saamaan lisätietoja yrityksestä. (HE 114/2006.)

Osalla työmarkkinajärjestöistä oli olemassa omia ohjeistuksia jo ennen hallituksen esitystä tilaajavastuulaista, esimerkiksi Elinkeinoelämän keskusliitto EK ja Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö SAK olivat sopineet ulkopuolisen työvoiman käyttöperiaatteista aliurakoinnissa ja vuokratyövoiman käytössä. Lisäksi

rakennusalan liitto oli laatinut menettelyohjeet urakkasopimusten laadintaan. Nämä eivät kuitenkaan olleet velvoittavia, joten niitä noudattivat lähinnä järjestyneet työntekijät. (HE 114/2006.)

2.2 Tilaajavastuulain tavoitteet

Tilaajavastuulaki 22.12.2006/1233 astui voimaan 1.1.2007. Lakia sovelletaan tilaajaan, joka käyttää Suomessa vuokrattua työntekijää, tai jonka Suomessa olevissa työtiloissa tai Suomessa olevassa työkohteessa työskentelee työntekijä, joka on tilaajan kanssa alihankintasopimuksen tehneen työnantajan palveluksessa. (Tilaajavastuulaki.) Tilaajavastuulain tavoitteena on hallituksen esityksen (HE 114/2006) mukaisesti torjua harmaata taloutta ja turvata yritysten tasavertainen kilpailutilanne (HE 114/2006).

Rakentamisessa ja rakentamiseen liittyvässä korjaus-, hoito- ja kunnossapito-toiminnassa lakia sovelletaan rakennuttajina toimiviin tilaajiin, sekä sopimusketjussa kaikkiin työturvallisuuslain (738/2002) 49 §:ssä tarkoitetulla yhteisellä työpaikalla työsuorituksen sisältämän kokonaisuuden tilaajina toimiviin. (Tilaajavastuulaki.)

Tilaajavastuulakia ei sovelleta, kun kauppamerenkulkua harjoittavan yrityksen alus on Suomen rajojen ulkopuolella. Suomalaisessa aluksessa tulee kuitenkin soveltaa tilaajavastuulakia merityösopimuslain (756/2011) soveltamisalan piirissä oleviin töihin myös Suomen rajojen ulkopuolella. (Tilaajavastuulaki.)

Tilaajavastuulakia ei sovelleta, jos työskentely kestää enintään 10 päivää tai sopimuksen arvo ilman arvonlisäveroa on alle 7 500 euroa. Kuitenkin, jos alihankkijan kanssa tehdään useita toistuvia sopimuksia, voidaan urakan katsoa jatkuneen yhdenjaksoisesti. (Tilaajavastuulaki.) Käytännössä tilaajavastuuta sovelletaan aina, kun tilataan joltakin palvelua, joka kestää vähintään 10 päivää tai sopimuksen arvo ilman arvonlisäveroa on yli 7 500 euroa.

Vastuu selvityksistä on tilaajalla, mutta toimittajan on hyvä varautua siihen, että tarvittavat selvitykset ovat saatavilla. Yleensä selvitystä tehdään jo tarjouspyynn-

tövaiheessa, kun toimittajia pyydetään toimittamaan tilaajavastuulain vaatimat selvitykset tarjouksen yhteydessä. Mikäli selvitystä ei ole tehty, tilaaja määrätään maksamaan laiminlyöntimaksu, joka on määrältään 1 600 -16 000 euroa (TEM 2013 d). Lain soveltamisesta ja valvonnasta vastaa Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualue. Tarkastajat työskentelevät kuitenkin ympäri Suomea Helsingissä, Kuopiossa, Lappeenrannassa, Oulussa, Mikkelisä, Tampereella, Turussa ja Vaasassa olevissa aluehallintovirastojen toimipisteissä. (Työsuojeluhallinto 2013 a.) Tilaajavastuutiimi aloitti toimintansa 1.6.2007 ja lain valvontatyö käynnistyi elokuussa 2007 (Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2013).

Koska tilaajavastuulaki on astunut voimaan vasta vuonna 2007, se elää vielä tietynlaista murrosta. Työ- ja elinkeinoministeriö asetti lokakuussa 2012 työryhmän selvittämään tilaajavastuulain uudistamistarpeita ja valmistelemaan tarvittavia lakimuutoksia, jotta harmaata taloutta voitaisiin ehkäistä entistä paremmin (TEM 2013 c).

TEM julkaisi 11.10.2012 tiedotteen tilaajavastuulain uudistustyöstä: "Tarkoitus on, että jatkossa työn tilaajalla olisi entistä paremmat mahdollisuudet ottaa selvää siitä, että sopimuskumppanit noudattavat lakisääteisiä velvoitteitaan. Uudistuksessa pidetään huolta siitä, ettei yrityksille synny byrokratiaa tai turhaa hallinnollista taakkaa, työministeri Lauri Ihalainen korostaa." (TEM 2013 e).

Työryhmä arvioi esimerkiksi sitä, pitääkö tilaajan vastuuta lisätä ja onko tarvetta korottaa laiminlyöntimaksuja ja lisätä tahallisten laiminlyöntien sanktioita. Tehtävänä on myös harkita, tulisiko julkisten hankintojen tarjouskilpailusta sulkea pois sellainen tarjoaja, joka on toistuvasti ja tahallisesti laiminlyönyt veloitteensa. Työryhmän antoi väliraportin maaliskuussa 2013 ja mahdolliset lakiesitykset se antaa vuoden 2013 loppuun mennessä. Työryhmän työhön osallistuvat työnantaja- ja tukijärjestöt, sosiaali- ja terveysministeriö, valtiovarainministeriö, oikeusministeriö sekä tilaajavastuulain valvonnasta vastaava Etelä-Suomen aluehallintovirasto. (TEM 2013 c.)

2.3 Tilaajavastuulain odotukset

Hallitus oli vuonna 2006 sitä mieltä, että tilaajavastuulaki toisi vuokratyövoimaa ja alihankintaa harjoittaville yrityksille paineen pitää rekisterimerkinnät ajan tasalla ja hillitsisi pimeän työvoiman käyttöä. Tämä toisi apua myös viranomaisille, koska yritysten tiedot olisivat paremmin saatavilla ja hyödynnettävissä. Lisäksi tilaajavastuulain valvontatehtävät tulisivat lisäämään työvoiman tarvetta työsuojelupiirien työsuojelutoimistoissa. Perusteluina uudella lailla olivat myös yhteiskunnalliset vaikutukset, kuten harmaan talouden torjunta, yhdenvertaiset työolot, sekä paremmat vero- ja eläkemaksut valtiolle ja näin ollen koko yhteiskunnalle. Yritysten kannalta tilaajavastuulain odotettiin luovan tasavertaisen kilpailutilanteen, vaikkakin sen tiedostettiin lisäävän yritysten hallinnollista työtä. (HE 114/2006.)

Tällä hetkellä voidaan sanoa, että tilaajavastuulaki edesauttaa harmaan talouden torjumista. Harmaa talous vahingoittaa myös rehellisten yrittäjien mainetta, vääristää yleistä hintatasoa ja vaikuttaa työpaikkojen määrään. Pimeää työtä tehdessä ei kerry eläkettä, työttömyyspäivärahaa eikä työntekijä ole vakuutettu. Kun yritykset noudattavat tilaajavastuulakia ja huolehtivat lakisääteisistä velvollisuuksistaan, työllisyystilanne paranee ja hintataso normalisoituu. (Musta Tulevaisuus 2013.)

3 TILAAJAN SELVITYSVELVOLLISUUS

3.1 Tilaajavastuulain mukaiset selvitykset

Tilaajavastuulain mukaan tilaaja on velvollinen selvittämään, että heidän kanssaan vuokratyötä ja alihankintasopimuksia tekevät yritykset täyttävät omalta osaltaan lakisääteiset vaatimukset. Käytännössä tilaajat pyytävät mahdollisesti jo tarjousvaiheessa, tai viimeistään sopimuksen teon yhteydessä palveluntarjoajia toimittamaan selvitykset siitä, että lakisääteiset velvollisuudet on hoidettu.

Selvitettäviä asioita ovat:

1. Selvitys siitä, onko yritys merkitty ennakkoperintälain (20.12.1996/1118) mukaiseen ennakkoperintärekisteriin ja työnantajarekisteriin sekä arvonlisäverolain (30.12.1993/1501) mukaiseen arvonlisäverovelvollisten rekisteriin. (Tilaajavastuulaki.)

Yritys merkitään rekistereihin pääsääntöisesti oman ilmoituksensa perusteella. Ilmoittautuminen tai hakeutuminen tapahtuu Verohallinnon tai Patentti- ja rekisterihallituksen yhteisillä Y-lomakkeilla. Jokaisella yritysmuodolla on omat lomakkeensa. Yrityksen merkitseminen viranomaisen rekisteriin näytetään YTJ-tietopalvelussa¹ heti, kun viranomainen on tehnyt sen omaan rekisteriinsä. Vuodesta 2013 lähtien osakeyhtiön perustamisilmoitus on ollut mahdollista tehdä myös sähköisessä asiointipalvelussa. (TEM 2013 c.)

Yritys voidaan merkitä arvonlisäverovelvollisen rekisteriin ja työnantajarekisteriin myös viranomaisaloitteisesti, jos yritys täyttää rekisteröitymisen edellytykset (TEM 2013 c.)

Yrityksen rekistereihin kuulumisen pystyy tarkastamaan suoraan YTJ-tietopalvelusta, tai pyytämällä erikseen verotodistuksen. Verotodistuksella voi-

¹ <http://www.ytj.fi/palvelut/asiointi>

daan todistaa kaikkiin kolmeen rekisteriin kuuluminen ja se, ettei niihin liittyviä maksuja ole suorittamatta. Todistuksen voi tilata verohallinnosta sähköisellä verkkolomakkeella² tai soittamalla verotoimistoon. Todistus toimitetaan 4-5 työpäivän kuluessa verohallinnon tiedoissa olevaan osoitteeseen. Todistusta ei ole mahdollista saada sähköpostilla. (Verohallinto 2013 a.)

Toimittaja voi sopiva verohallinnon kanssa, että verotodistus toimitetaan toistuvasti tietyin määräajoin, enintään kerran kuukaudessa, ilman että sitä täytyy pyytää erikseen (Verohallinto 2013 a.).

Arvonlisävero on vero, jonka myyjä lisää palvelun tai tavarahan myyntihintaan. Tämä tarkoittaa sitä, että arvonlisäveroa maksetaan joka kerta, kun palvelua tai tavaraa myydään ja vero tulee kuluttajan maksettavaksi. Arvonlisäverovelvollista toimintaa harjoittavan yrityksen on rekisteröidyttävä arvonlisäverovelvolliseksi arvonlisäverorekisteriin, jos liikevaihto on yli 8 500 euroa. Tämän jälkeen myyjän on ilmoitettava myyntinsä kuukausittain kausiveroilmoituksella ja maksettava myyntiensä mukainen arvonlisävero verotilille. Ostettujen tuotteiden ja palveluiden arvonlisäveron saa vähentää myynnin arvonlisäverosta, jolloin maksettavaksi jää ainoastaan erotus. (Verohallinto 2013 b.)

Työnantajarekisteri on rekisteri, jonne työnantajan on ilmoitauduttava, kun se aloittaa säännöllisen palkanmaksun ja sen palveluksessa on kalenterivuoden aikana joko vähintään kaksi vakituista, tai vähintään kuusi tilapäistä palkansaa- jaa. (Verohallinto 2013 c.)

Mikäli sopimuskumppania ei ole merkitty ennakkoperintärekisteriin, tilaajan täytyy tehdä ennakonpidätys laskun arvonlisäverottomasta työn osuudesta. Osa- keyhtiöltä, osuuskunnalta, yhdistykseltä sekä kommandiittiyhtiöltä ja avoimelta yhtiöltä ennakonpidätys pidätetään 13 %:n suuruisena. Luonnolliselta henkilöltä, ennakonpidätys toimitetaan verokortin perusteella. Tähän ryhmään kuuluvat esimerkiksi toiminimellä toimivat elinkeinoharjoittajat. Jos verokortti puuttuu, ennakonpidätys toimitetaan 60%:n suuruisena Verohallinnon vuonna 2011 ilmoittaman tiedon mukaan. (TEM 2013 c.)

Ennakonpidätyksen tekeminen ja verokorttien pyytäminen tuovat lisävaivaa tilaajalle, eivätkä näin ollen edistä toimittajaa saamaan tilauksia. Työ- ja elinkeinoministeriön tutkimuksen mukaan verojen laiminlyönti on selkein osoitus siitä, että sopimuskumppani on epäluotettava. (TEM 2013 c.)

2. Kaupparekisteriote³ tai kaupparekisteristä muutoin saadut kaupparekisteriotetta vastaavat tiedot. (Tilaajavastuulaki.)

Kaupparekisteri on julkinen rekisteri, johon merkitään elinkeinoharjoittajia, eli yrityksiä koskevat tiedot. Pääsääntöisesti jokaisen yrityksen on ilmoittauduttava kaupparekisteriin ja ilmoitettava muuttuneista tiedoista sitä mukaan, kun muutoksia tulee. Suomessa kaupparekisteriotteen voi pyytää Patentti- ja rekisterihallituksesta, Virre-tietopalvelun kautta, tai soittamalla. (Patentti ja rekisterihallitus 2013.) Kaupparekisteriotteen saa myös esimerkiksi Suomen Asiakastieto Oy:n Aarre-palvelun kautta, tai rekisteröitymällä sopimusasiakkaaksi (Suomen asiakastieto 2013).

3. Todistus verojen maksamisesta tai verovelkatodistus taikka selvitys siitä, että verovelkaa koskeva maksusuunnitelma on tehty (Tilaajavastuulaki.)

Verotodistuksella todistetaan ennakkoperintä-, työnantaja- ja arvonlisäverorekistereihin kuulumisen lisäksi myös se, että kyseisiin rekistereihin liittyvät maksuvelvoitteet on suoritettu.

Verotodistuksen sijasta annetaan verovelkatodistus, jos asiakkaalla (eli tässä tapauksessa toimittajalla) on:

² <https://arkisto.vero.fi/nc/feedback/verovelkatodistus/verovelka.as>

³ <https://virre.prh.fi/portal/pdf/virreoyote.pdf>

- o " arvonlisäveroa, ennakonpidätystä ja työnantajan sosiaaliturvaksua koskevia ilmoituksia on antamatta, tai maksuja tilittämättä
- o edellä mainittuja veroja on maksuunpantuina
- o erääntyneitä veroja on suorittamatta (verojäämiä)
- o verovastuuseen perustuvaa verovelkaa
- o verorikokseen perustuvaa vahingonkorvausvelkaa
- o verovelkaa yrityssaneerauksessa tai yksityishenkilön velkajärjestelyssä. " (Verohallinto 2013 a).

Todistuksen voi tilata verohallinnosta sähköisellä verkkolomakkeella⁴ tai soittamalla Verohallintoon (Verohallinto 2013 a).

Todistus toimitetaan 4-5 työpäivän kuluessa verohallinnon tiedoissa olevaan osoitteeseen. Todistusta ei voi tietoturvasyistä saada sähköpostilla. Toimittaja voi sopiva verohallinnon kanssa, että verotodistus toimitetaan toistuvasti tietyin määräajoin, enintään kerran kuukaudessa, ilman että sitä täytyy pyytää erikseen. (Verohallinto 2013 a.)

Harmaan talouden selvitysyksikön mukaan toimivista yrityksistä 13 prosentilla on verovelkaa. Lukumäärältään eniten verovelkaisia yrityksiä on yksityisissä elinkeinoharjoittajissa ja osakeyhtiöissä. Yli puolella yrityksistä on verovelkaa alle 5 000 €. Suhteellisesti eniten verovelkaisia on rakennusalamassa, jossa niitä on 26 %. Selvitysyksikön kokemukseen perustuvan arvion mukaan yrityksen selviytyminen on epätodennäköistä, jos verovelkaa on yli 10% liikevaihdosta tai yli 30 000 €. (TEM 2013 c.)

4. Todistukset eläkevakuutusten ottamisesta ja eläkevakuutusmaksujen suorittamisesta tai selvitys siitä, että erääntyneitä eläkevakuutusmaksuja koskeva maksusopimus on tehty (Tilaajavastuulaki).

⁴ <https://arkisto.vero.fi/nc/feedback/verovelkatodistus/verovelka.as>

TyEL-vakuutuksen ottaminen ja työntekijän ansioiden ilmoittaminen ja tilittäminen eläkeyhtiölle on työnantajan vastuulla. Työntekijää varten on otettava TyEL-vakuutus aina kun työtä tehdään työsuhteessa, työntekijä on 18-67 -vuotias, ja työstä maksettu palkka on kuukaudessa 55,59 euroa tai enemmän. (TEM 2013 c.)

Yrittäjä vastaa oman eläkevakuutuksensa järjestämisestä yrittäjän eläkelain (1272/2006 YEL) mukaisesti. Vakuutus on pakollinen, kun 18-67 -vuotias yrittäjä kuuluu eläkelain piiriin ja se on otettava kuuden kuukauden kuluessa yritystoiminnan alkamisesta. (TEM 2013 c.)

Lakisääteisen työeläketurvan toimeenpano on hajautettu usealle työeläkelaitokselle. Eläketurvakeskuksen tehtävänä on valvoa, että työnantajat hoitavat työeläkemaksunsa ja ilmoittavat työskentelytiedot eläkelaitoksille. (TEM 2013 c.)

Ennaltaehkäisevän valvonnan oleellisin osa on vakuuttamisvelvollisuudesta tiedottaminen. ETK lähettääkin Verohallinnolta saatavien tietojen perusteella vakuuttamisvelvollisuudesta tiedottavia kirjeitä toimintaansa aloittaville työnantajille ja yrittäjille. Jos työnantaja ei järjestä oma-aloitteisesti työntekijöidensä eläketurvaa eläkelaitoksessa, ETK kehottaa ensin korjaamaan laiminlyönnin ja jos työnantaja ei noudata kehotusta, ETK ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin ja ottaa työnantajan kustannuksella eläkevakuutuksen valitsemastaan eläkelaitoksesta. Tällaista käytäntöä kutsutaan pakkovakuuttamiseksi. (TEM 2013 c.)

TyEL ja YEL-vakuutustodistuksia voi pyytää eläkevakuutusyhtiöltä ja niiden tilaaminen vaihtelee eri vakuutusyhtiöiden kesken. Esimerkiksi Varma tarjoaa asiakkailleen mahdollisuuden tulostaa todistuksen sähköisen verkkopalvelun kautta, jonne yritys voi hankkia itselleen tunnuksen. (TEM 2013 c.) Jos ei halua käyttää sähköistä verkkopalvelua, todistuksen voi tilata tulemaan automaattisesti postilla esimerkiksi kahden kuukauden välein.

5. Selvitys työhön sovellettavasta työehtosopimuksesta tai keskeisistä työehdoista.

Tilaaaja pyytää sopimuskumppanilta selvityksen tämän soveltamasta työehtosopimuksesta. Mikäli alalla ei ole yleissitovaa työehtosopimusta, eikä sopimuskumppani ole velvollinen noudattamaan muuta työehtosopimusta, sopimuskumppanin tulee esittää selvitys keskeisistä työehdoista. Niitä ovat muun muassa työntekijän pääasialliset työtehtävät, palkanmaksukausi, säännöllinen työaika, vuosiloman määräytyminen ja irtisanomisaika. (TEM 2013 c.)

Työhön sovellettava työehtosopimus ja sen keskeiset työehdot ovat yleensä saatavilla liittojen internet-sivuilta. Tämän vuoksi selvitykseksi riittää maininta siitä, minkä työehtosopimuksen piiriin yritys kuuluu, minkä ajanjakson se on voimassa ja mistä keskeiset työehdot löytyvät. Esimerkiksi osoitteesta www.ytn.fi löytyy yli 20 valtakunnallista tai yrityskohtaista työehtosopimusta (Ylemmät toimihenkilöt 2013.) Listaus yleissitovista työehtosopimuksista löytyy myös Finlexistä⁵.

Mikäli yllä olevia selvityksiä ei ole tehty, tai tilaaja on tehnyt sopimuksen liiketoimintakielttoon määrätyn elinkeinoharjoittajan kanssa tai muuten osoittanut selvää piittaamattomuutta, tilaaja määrätään maksamaan laiminlyöntimaksu. Maksu on määrältään 1600- 16000 euroa ja päätöksen maksusta tekee se aluehallintovirasto, johon lakia valvova työsuojeluviranomainen kuuluu. (TEM 2013 d.)

6. Todistus tapaturmavakuutuksen ottamisesta (pakollinen vain rakennusalalla)

Työnantaja on tapaturmavakuutuslain (608/1948) nojalla velvollinen vakuuttamaan työntekijänsä työtapaturmien ja ammattitautien varalta lakisääteisellä tapaturmavakuutuksella, jos kalenterivuoden aikana teettämien työpäivien lukumäärä ylittää 12. Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen toimeenpanosta huolehtivat vahinkovakuutusyhtiöt. (TEM 2013 c.)

Selvitysvelvollisuus tapaturmavakuutuksen ottamisesta on ollut pakollinen rakennusalalla 1.9.2012 alkaen sen vuoksi, että rakennusalalla sattuu paljon

⁵ <http://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/tyoehto/>

tapaturmia. Tapaturmavakuutuslaitosten liiton selvityksen mukaan rakennus-
alalla tapahtui vuonna 2007 noin 9000 vähintään neljän päivän työkyvyttömyy-
teen johtanutta työtapaturmaa. (TEM 2013 c.)

3.2 Selvitysten tarkoitus

Tilaajavastuulain mukaisilla selvityksillä toimittaja pystyy todistamaan, että on
hoitanut lakisääteiset velvollisuutensa, esimerkiksi maksanut verot ja sosiaali-
turvamaksut. Näin tilaaja voi luottaa, ettei toimittajan palveluiden käytöstä ai-
heudu hänelle laiminlyöntimaksuja. Lisäksi selvityksillä on harmaata taloutta
ehkäisevä vaikutus, koska kiinni jäämisen riski kasvaa.

Harmaan talouden ehkäiseminen ei ole ainoastaan yritysten, vaan myös yksi-
tyishenkilöiden asia. Jokainen voi ehkäistä harmaata taloutta arjen askareissa,
esimerkiksi käyttämällä verokorttia, pyytämällä kuitin ostoksista, pyytämällä
palkkalaskelman ja varmistamalla, että palkka tulee varmasti pankkitilille. Lisäk-
si on hyvä huolehtia siitä, että työsopimus tehdään kirjallisesti ja työeläkeote
pitää paikkaansa. (Musta Tulevaisuus 2013.) Nykyään moni käyttää ulkopuoli-
sia kotitalouspalveluyrityksiä, kuten siivoojia, koska työn osuudesta voi vähen-
tää 45 % verotuksessa (Verohallinto 2013 d). Myös tällaisissa tapauksissa on
hyvä varmistaa Yritys- ja yhteisötietojärjestelmästä⁶, että yritys kuuluu arvon-
lisävero- ja ennakoperintärekisteriin (Musta tulevaisuus⁷ 2013).

"Otatko kuitin" on ehkä yleisin kysymys, joka kaupassa kysytään. Joka kerta,
kun kuittia ei ehdota automaattisesti, voidaan kaupassa oikaista kirjanpitoa. Kui-
tin pyytäminen onkin yksi helpoimmista harmaata taloutta torjuvista keinoista.
Lisäksi kuka tahansa pystyy tekemään sen. Paikat, jotka eivät anna kuittia,
saattavat jättää kyseiset tulot pois kirjanpidosta ja käyttää rahat pimeään pal-
kanmaksuun, esimerkiksi maksamalla rahat suoraan käteisellä työntekijälle.

⁶ www.ytj.fi

⁷ www.mustatulevaisuus.fi.

Näin verottaja ei saa koskaan tietää, että kyseiset rahat ovat jossain vaiheessa tulleet yrityksen kassaan ja menneet siitä eteenpäin työntekijälle, ilman että niistä on toimitettu ennakonpidätys ja maksettu sosiaaliturvamaksut.

Moni saattaa ajatella, että saa tavarahan halvemmalla ilman kuittia. Kuitenkin se, että yritys ei maksa veroja ja sosiaaliturvamaksuja, aiheuttaa koko yhteiskunnalle harmia. Jos valtiolla ei ole verotuloja, niitä ei voida käyttää yleisiin palveluihin, kuten esimerkiksi sairaanhoitoon, päivähoitoon ja teiden ylläpitoon. (Musta tulevaisuus 2013.)

3.3 Julkiset hankinnat

Valtion ja kuntien viranomaisten sekä muiden hankintayksiköiden on kilpailutettava hankintansa siten, kun laissa julkisista hankinnoista (30.03.2007/348) säädetään. Lain tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukaiden hankintojen tekemistä, sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuolisia mahdollisuuksia tarjota tavaroita, palveluita ja rakennusurakointia tarjouskilpailuissa. (Hankintalaki.)

En aio käsitellä työssäni hankintalakia sen tarkemmin, mutta kuvaan sen asettamat vaatimukset lyhyesti. Hankintalaki liittyy selvityksiin, jotka omalta osaltaan edesauttavat harmaan talouden torjumista ja jotka ovat olennainen osa tarjouksia, kun tarjouspyyntö tulee jostakin julkishallinnon yksiköstä. Näin ollen hankintalaki on tärkeä osa sisäistä ohjeistustamme, jonka pohjana opinnäytetyöni on. Julkiset hankinnat ovat kankeampia ja julkisiin tarjouskilpailuihin osallistuminen vaatii tarkkaa tietämystä siitä, miten tarjouspyyntöihin tulee vastata, joten haluan tuoda esille myös hankintalain mukaiset vaatimukset.

"Julkisilla hankinnoilla tarkoitetaan sellaisia tavara-, palvelu- ja rakennusurakahankintoja, joita valtiot, kunnat ja kuntayhtymät, valtion liikelaitokset, sekä muut hankintalainsäädännössä määritellyt hankintayksiköt tekevät omaan organisaatioonsa ulkopuolelta" (TEM 2013 b).

Tilaajavastuulaki ei kosketa suoraan julkisia hankintoja tekeviä yrityksiä, mutta hankintalaissa määritellään, minkälainen tarjoaja on suljettava pois tarjouskilpailusta.

Hankintayksiköt ilmoittavat julkisista hankinnoistaan Työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämässä sähköisessä HILMA-palvelussa⁸ (Kuva 1)

Kuva 1 HILMA:n etusivu

Toimittajat voivat käydä palvelussa katsomassa tietoa meneillään olevista hankintamenettelyistä ja tulevista hankinnoista (HILMA 2013 a). Hilmassa julkaistiin vuonna 2012 yhteensä 18 760 hankintailmoitusta, joista 10 933 kappaletta, eli yli puolet, oli kuntien, kuntayhtymien tai muiden aluetason viranomaisten ilmoituksia. (HILMA 2013 b.)

⁸ www.hankintailmoitukset.fi

Hankintayksikön on suljettava ehdokas tai tarjoaja:

- o "jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokas tai tarjoaja taikka sen johtohenkilö tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu erikseen mainituista rikoksista (Hankintalaki 53 §).
- o joka on konkurssissa tai purettavana tai keskeyttänyt liiketoimintansa taikka jonka velkoja on vahvistelulla akordilla, saneerausohjelmalla tai muussa vastaavassa lainsäädäntöön perustuvassa menettelyssä järjestelty
- o jonka konkurssiin asettaminen tai purkaminen taikka muu edellisessä kohdassa tarkoitettu menettely on vireillä
- o joka on saanut ammattinsa harjoittamiseen liittyvästä lainvastaisesta teosta lainvoimaisen tuomion
- o joka on ammattitoiminnassaan syylistynyt vakavaan virheeseen, jonka hankintaviranomainen voi näyttää toteen
- o joka on laiminlyönyt velvollisuutensa maksaa Suomen tai sijoittumismaansa veroja tai sosiaaliturvamaksuja
- o joka on syylistynyt olennaisesti väärrien tietojen antamiseen ilmoittaessaan hankintayksikölle yllä mainittuja tietoja tai laiminlyönyt tietojen antamisen. " (Hankintalaki 54 §.)

Yllä olevat asiat voi todistaa rikosrekisteriotteella, konkurssitodistuksella ja verotodistuksella.

Oikeusrekisterikeskus ylläpitää lukuisia rekistereitä, joiden joukkoon kuuluvat esimerkiksi rikosrekisteri (Oikeusrekisterikeskus 2013 a) ja konkurssi- ja yrityssaneerausrekisteri (Oikeusrekisterikeskus 2013 b). Jos halutaan todistaa, ettei yrityksellä ole rikosrekisteriä, eikä se ole konkurssissa tai yrityssaneerauksessa, voidaan todistukset pyytää sähköpostilla Oikeusrekisterikeskuksesta.

Konkurssi- ja yrityssaneerausrekisteri sisältää tiedot konkurssista ja yrityssaneerauksista koskevista hakemuksista ja päätöksistä. Tilattaessa on mainittava yhti-

ön nimi, y-tunnus ja tilaajan nimi ja osoite. (Oikeusrekisterikeskus 2013 b.) Todistus tulee postissa.

Yrityksellä on oikeus saada itseään koskeva ote rikosrekisteristä. Pyyntö voi tehdä henkilö, jolla on yrityksen nimenkirjoitusoikeus. (Oikeusrekisterikeskus 2013 c.) Todistus tulee postissa.

Kun palveluntarjoaja tekee tarjousta julkishallinnolle, on kaikkien yllä mainittujen todistusten oltava kunnossa. Varatuomari Tero Piisi on tuonut tarjouksen ja sen liitteiden oikeanlaisen sisällön tärkeyden esille Yrittäjät-lehden artikkelissa "Myynti julkishallinnolle? - Onnistuneen tarjouksen ABC ja D". Hankintalaki asettaa korkean tason vaatimuksia kilpailutukselle, joten virheisiin ei ole varaa. Joillekin yrityksille kynnys tarjouskilpaan ryhtymiseen on liian kova. (Piisi T. 2013.) Näin ollen sellainen palveluntarjoaja, joka osaa tehdä tarjouksen julkishallinnolle ammattitaidolla eli jolta löytyy nopeasti tarvittavat liitteet ja osaa-minen, on hyvin vahvoilla.

3.4 Alihankinta

Alihankintasopimukselle tarkoitetaan tilaajan ja tämän sopimuspuolen välistä sopimusta tietyn työtuloksen aikaansaamiseksi vastiketta vastaan (Tilaajavastuulaki). Jos toimittaja käyttää alihankintaa, on hänen huolehdittava, että myös alihankkijat täyttävät tilaajavastuulain vaatimukset. Jos alihankinta kestää pitkään, on tiedot hyvä tarkistaa vuoden välein. Alihankkijan taustat kannattaa selvittää myös sen takia, että huonomaineinen alihankkija saattaa pilata koko projektin maineen.

Kotimaisten alihankkijoiden kohdalla tilaajavastuulain mukaisten selvitysten pyytäminen ja saaminen on helppoa, koska Suomessa todistukset ovat helposti saatavilla. Tilanne on heti erilainen, kun alihankkijana toimii ulkomaalainen yritys. Kun siirrytään Suomen rajojen ulkopuolelle, asiakirjat, joilla tilaajavastuun vaatimusten täytyminen todistetaan, ovat hyvin erilaisia. Niitä pitää osata pyytää oikeilla nimillä ja niiden pitää todistaa vastaavat asiat, kun suomalaisten todistusten. (Työsuojeluhallinto 2013 c.)

Etelä-Suomen aluehallintovirasto on koonnut selvitysten pyytämistä helpottamaan taulukon, josta voi katsoa, mikä ulkomaalainen todistus vastaa mitään suomalaista todistusta. Mukana ovat Latvia, Liettua, Puola, Ranska, Romania, Saksa, Slovakia, Tšekki ja Viro. (Työsuojeluhallinto 2013 c.)

Esimerkkitaulukko 1: Tilaajavastuulain täyttäminen ulkomaille rekisteröityneiden yritysten osalta, Latvia

Todistus Suomessa	Vastaava todistus Latviassa
Ennakkoperintärekisteri	Valsts ieņēmumu dienests (VID)- viraston antama todistus/ rekisteriote
Työnantajarekisteri	Ei ole
Arvonlisäverorekisteri	Valsts ieņēmumu dienests (VID)- viraston antama todistus/ rekisteriote.
Kaupparekisteriote	Latvijas Republikas uzņēmumu reģistrs- viraston antama - todistus/ rekisteriote yritysrekisteriin kuulumisesta
Todistus verojen maksamisesta	Valsts ieņēmumu dienests (VID)- viraston antama todistus/ rekisteriote
TYEL-todistus	Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (VSAA) - laitoksen antama A-1/ E101-todistus tai sopimuskumppanin työntekijät vakuuttaneen suomalaisen työeläkelaitoksen antama todistus
Selvitys työehtosopimuksesta	Sopimuskumppanin antama selvitys työhön sovellettavasta työehtosopimuksesta tai työehdoista

Lähde: Työsuojelu 2013 c

Alkuperäinen taulukko löytyy osoitteesta
<http://www.tyosuojelu.fi/fi/forward/file/1721>.

4 TILAAJAVASTUUTIETOA TARJOAVAT PALVELUT

Tilaajavastuulain asettamiin velvoitteisiin saa apua ja neuvoja erilaisilta palvelutarjoajilta. Esittelen työssäni tarkemmin muutaman yleisimmin käytössä olevan palvelun, jotka koen tärkeiksi ja käyttökelpoisiksi.

4.1 Tilaajavastuu.fi

Tilaajavastuu.fi-sivusto on syntynyt vuonna 2008 Rakennusteollisuus RT ry:n toimesta. Verkkopalvelu avattiin aikoinaan harmaan talouden torjumiseksi ja terveen kilpailun mahdollistamiseksi. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2008). Tällä hetkellä Suomen Tilaajavastuu Oy:n omistavat (100 %) Rakentamisen Laatu RALA ry, Sähkö- ja teleurakoitsijaliitto STUL Oy, Suomen Kiinteistöliitto ry, Rakennusteollisuus RT ry ja Talonrakennusteollisuus ry (Suomen Tilaajavastuu Oy 2013).

Tilaajavastuu.fi on Suomen suurin ja kattavin yrityksille suunnattu tilaajavastuutietojen rekisteri ja ylläpitäjä. Tilaajavastuu.fi -palvelu koostaa tilaajavastuulain edellyttämät tiedot ja pitää ne ajan tasalla Luotettava Kumppani -ohjelman avulla. Toimittaja voi liittyä Luotettavaksi kumppaniksi maksamalla ohjelman vuosimaksun 90 euroa (Suomen Tilaajavastuu Oy 26.1.2013) ja täyttämällä valtakirjan, jonka perusteella Suomen Tilaajavastuu Oy saa oikeuden hakea tilaajavastuulaissa vaaditut asiakirjat toimittajan puolesta. (Suomen Tilaajavastuu Oy 2013.)

Liittymällä "Luotettavaksi Kumppaniksi",

- Toimittaja on mukana taistelussa harmaata taloutta vastaan
- Toimittajan todistukset ovat aina ajan tasalla ja mahdolliset tulevat asiakkaat voiva hakea ne itse Luotettava Kumppani- palvelusta. Se saattaa olla ratkaiseva etu kilpailutustilanteessa

- o Toimittaja voi käyttää Luotettava Kumppani -logoa (Kuva 2) Internet-sivuillaan ja näyttää näin ulospäin olevansa reilu sopimus-kumppani. (Suomen Tilaajavastuu Oy 2013)

Kuva 2 Luotettava Kumppani -logo⁹

Luotettava Kumppani -ohjelmassa on mukana jo noin 20 000 yritystä (Suomen Tilaajavastuu Oy 2013). Vuoden 2012 alussa luku oli 7 000 yritystä (Suomen Tilaajavastuu Oy 2012), joten ohjelmaan osallistuvien yritysten määrä on kasvanut merkittävästi.

Suomen Tilaajavastuu Oy ei ole teettänyt käyttäjämäärästään tarkempaa tutkimusta tai selvitystä (Sähköposti 4.2.2013 Antti Eemeli Mäkinen, Myyntijohtaja, Suomen Tilaajavastuu Oy).

4.2 Rala.fi

Rakentamisen Laatu RALA ry on kiinteistö- ja rakennusalan toimijoiden perustama toimija, jonka tavoitteena on parantaa rakentamisen laadun ja terveen kilpailun edellytyksiä (Rakentamisen Laatu RALA ry 2011 a).

⁹ <https://www.tilaajavastuu.fi/luotettavakumppani>

RALA ry tarjoaa rakennusyrityksille erinäisiä palveluita, joilla yritykset voivat todistaa vastuullisuutensa, luotettavuutensa ja osaamisensa. Tarjottavia palveluja ovat esimerkiksi RALA-pätevyys ja RALA-sertifiointi. Pätevyyttä mitataan yrityksen osaamisen, resurssien, yhteiskunnallisten velvoitteiden hoidon ja taloudellisen tilan avulla. Sertifiointi sen sijaan perustuu yrityksen toimintajärjestelmän auditointiin, eli varmistetaan että yrityksen toimintajärjestelmä täyttää alan keskeisten toimijoiden määrittelemät vaatimukset, sovittuja menettelyjä sovelletaan käytännössä ja yrityksen toimintaa kehitetään. (RALA ry 2013 b.)

4.3 Muut palvelut ja oppaat

Muita tilaajavastuuselvityksiä tarjoavia verkkopalveluita ovat esimerkiksi www.urakoitsija.fi, www.vastuullinenyritys.fi ja www.ytj.fi (Työsuojelu 2013 b).

Lisäksi harmaasta taloudesta on tehty useita oppaita ja neuvontasivustoja, joista mainitsemisen arvoisia ovat muun muassa Suomen Tilaajavastuu Oy:n laatinut "Rakenna ja remontoil reilusti" -opas, sekä "Harmaa talous - musta tulevaisuus" -kampanjan sivut www.mustatulevaisuus.fi

5 SELVITYS EUROOPPALAISISTA TILAAJAVASTUUJÄRJESTELMISTÄ

Hallitus antoi 19.1.2012 periaatepäätöksen toimintaohjelmasta, jonka tavoitteena on tehostettu harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuminen 2012-2015. Toimintaohjelman yhtenä hankkeena on tilaajavastuulain uudistaminen ja uudistamistyön pohjaksi haluttiin tehdä selvitys kansainvälisistä sääntelykeinoista. Työ- ja elinkeinoministeriö teetti selvityksen Deloitte Oy:llä. (TEM 2012 a.)

Selvityksen tavoitteena oli kuvata 11 Euroopan maan tilaajavastuuta koskeva lainsäädäntö ja kerätä tietoa, jonka pohjalta on mahdollisuus arvioida kohdemaiden tilaajavastuusäntelyn toimivuutta. Selvityksen kohdemaat olivat Belgia, Espanja, Hollanti, Italia, Itävalta, Saksa, Ranska, Ruotsi, Norja, Viro ja Puola. Selvitystyö toteutettiin kolmessa eri vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa tietoa kerättiin kohdemaista asiantuntijoille lähetettyjen kysymyslomakkeiden avulla. Kerättyä tietoa täydennettiin tilaajavastuulainsäädäntöä koskevien kansainvälisten vertailuiden ja muun kirjallisen aineiston avulla. Toisessa vaiheessa aineisto koostettiin ja analysoitiin ja lopuksi laadittiin loppuraportti kohdemaiden tilaajavastuusäntelystä. (TEM 2012 a.)

Selvityksessä kysyttiin esimerkiksi seuraavanlaisia kysymyksiä:

Miten tilaajavastuu on säännelty kohdemaassa?

Mitkä ovat kohdemaan tilaajavastuusäntelyn tavoitteet?

Onko eri toimialoilla olemassa erityisvaatimuksia?

Mihin tilaajavastuusäntely velvoittaa?

Millaisia seuraamuksia tilaajavastuusäntelyn rikkomukset aiheuttavat?

Mitkä tahot tai viranomaiset vastaavat tilaajavastuun valvonnasta?

Toteutuvatko tilaajavastuulle asetetut tavoitteet?

Onko tilaajan selvitysvelvollisuuteen liittyviä tietoja helppo/vaikea saada?

Millä tavoin tilaaja voi varautua tilaajavastuuta koskevien velvoitteiden hoitamiseen?

(TEM 2012 a.)

Koska selvitykseen osallistui 11 eri maata, tarkastelen tuloksia kokoavasti enkä yksityiskohtaisesti. Jaottelen tulokseni järjestelmiin, joissa on vielä parantamisen varaa ja järjestelmiin, jotka toimivat.

5.1 Toimivat järjestelmät

Espanja, Hollanti, Norja, Ranska ja Saksa pärjäsivät selvityksessä parhaiten. Heidän järjestelmänsä ovat suurimmaksi osaksi toimivia, vaikka joitakin heikkouksiakin löytyy. Kaikissa viidessä maassa on käytössä jonkinlaiset sanktiot tilaajavastuun rikkomisesta, mikä edesauttaa lain toteutumista.

Espanjassa tilaajavastuulain sääntely perustuu useisiin lakeihin ja se kattaa riittävän laajan alueen kohdistuessaan palkkoihin, sosiaaliturvamuksuihin, vero-velvollisuuteen ja työturvallisuuteen. Tilaajavastuun rikkomuksesta aiheutuvat sanktiot voivat olla merkittäviä, mutta selvitykset on melko helposti saatavilla joko viranomaisilta pyytämällä tai Internetin rekistereistä. (TEM 2012 a.)

Belgiassa voi käyttää luonteesta riippuen yli 50 000 euron tai 75 000 euron julkisissa hankinnoissa vain hyväksyttyä urakoitsijaa. Tällä tarkoitetaan urakoitsijaa, joka löytyy viranomaisen ylläpitämästä rekisteristä. Mikäli tilaaja haluaa tehdä sopimuksen rekisterin ulkopuolisen toimijan kanssa on toimijan todistettava että se täyttää hyväksytylle urakoitsijalle asetetut vaatimukset. (TEM 2012 a.)

Hollannissa tilaajavastuulain mukaisten työnantajavelvoitteiden rikkomisesta, eli laittoman työvoiman käyttämisestä voidaan määrätä 12 000 euron sakot työntekijää kohden tai vielä korkeampi summa, jos tilanne on toistuva. Sakko voidaan määrätä sekä vuokratyövoiman välittäjille, että palveluita käyttävälle tilaajalle.

Tilaajalla on mahdollista vapautua veroja ja sosiaaliturvamaksuja koskevasta ketjuvastuusta maksamalla tietty määrä aliurakan arvosta erilliselle sulkutilille. Tämä on aiheuttanut sen, että esimerkiksi rakennusalalla yritykset eivät halua tehdä sopimuksia sellaisten osapuolten kanssa, jotka eivät käytä sulkutiliä. Tilaajavastuuseen liittyviä todistuksia on mahdollista saada kaupparekisteristä, työstandardeja koskevalta yhdistykseltä ja veroviranomaiselta. (TEM 2012 a.)

Norjassa on yleissitoville työehtosopimuksille perustuva palkkavastuu, joka ulottuu läpi koko sopimusketjun. Mikäli alihankkija rikkoo yleissitovan työehtosopimuksen vähimmäismääräyksiä, joutuu tilaaja vastuuseen vähimmäispalkoista ja muista korvauksista. Verojenmaksuvelvollisuuden rikkominen saattaa johtaa jopa rikosoikeudellisiin seuraamuksiin. (TEM 2012 a.)

Ranskassa sosiaaliturvaviranomaiset voivat arvioida sopimusosapuolen tilanteen tilaajana toimivan yrityksen sijaan. Väärennetystä alihankinnasta seuraa maksimissaan kaksi vuotta vankeutta ja 30 000 euron sakko ja laittoman tai pimeän työvoiman käytöstä aiheutuu enintään 3 vuoden vankeusrangaistus ja 45 000 euron sakot. Vuokratyövoimaa laittomasti tarjonnut yritys voidaan sulkea kahdeksi kuukaudeksi. (TEM 2012 a.)

Saksassa tilaajavastuu on säännelty kattavasti ja se sisältää veroihin, sosiaaliturvamaksuihin ja vähimmäispalkkoihin liittyviä velvoitteita. Sääntelyä on paljon, joten välillä toimijoiden voi olla hankala hahmottaa kaikkia velvollisuuksiaan. Tietoa työnantajan vastuista ja velvoitteista ja kuitenkin hyvin saatavilla ja apua saa myös viranomaisilta. (TEM 2012 a.)

5.2 Parantamisen varaa

Belgiassa viranomaiset pitävät yllä tietokantaa, josta voi tarkistaa onko yrityksellä vero- tai sosiaaliturvamaksuvelkaa. Tilanne kuulostaa hienolta, mutta valitettavasti tilaajavastuuta sovelletaan vain rakennusalalla. Tilaajavastuun rikkomisen seuraus on lisämaksu, joka vastaa vero- tai sosiaaliturvamaksuvelkaa. Lisäksi käytössä on sakkomaksu, joka on yleensä paljon velkaa pienempi summa. (TEM 2012 a.)

Italiassa rakennusalaan koskeva tilaajavastuusääntely velvoittaa yrityksiltä todistusta pakollisten verojen ja vakuutusmaksujen maksamisesta. Todistus vaaditaan jo ennen urakkasopimuksen tekoa ja se on ehtona julkiseen tarjouskilpailuun osallistumiselle. Rakennusosalalla kaikilla yrityksillä täytyy olla todistus pakollisten verojen ja vakuutusmaksujen maksamisesta. Tilaajavastuun rikkomisesta ei kuitenkaan aiheudu taloudellisia kustannuksia. Osittain syynä on se, että sääntelyä on muutettu niin usein, että sen toimeenpaneminen ja valvonta on ongelmallista. Valvovat tahot eivät pysty omaksumaan muutoksia riittävän nopeasti ja käytännössä valvonta tapahtuu yritysten asiakirjoja tarkastamalla ja tekemällä tarkastuskäyntejä. (TEM 2012 a.)

Itävallassa tilaajavastuu koskee ainoastaan palkkavastuuta, eli sen tarkoituksena on varmistaa se, etteivät matalapalkkaisista maista tulevat työntekijät valloita työmarkkinoita ja aiheuta laitonta kilpailua yritysten välillä. Rikkomuksia ei kuitenkaan pystytä valvomaan, eikä niillä ole myöskään seuraamuksia. Yritykset eivät pysty edes oma-aloitteellisesti ottamaan asioista selvää, koska verojen maksusta tai muista velvoitteista ei pidetä rekisteriä. (TEM 2012 a.)

Puolassa ei ole tilaajavastuuta koskevaa sääntelyä, eikä tilaajalla ole velvollisuutta selvittää sitä, noudattaako sopimusosapuoli lainsäädäntöä (TEM 2012 a.).

Ruotsissa ei ole voimassaolevaa tilaajavastuulainsäädäntöä. Sopimuksia säädellessään pitkälti työmarkkinaosapuolten välisillä sopimuksilla. (TEM 2012 a.)

Virossa ei ole tilaajavastuulakia, mutta julkisten hankintojen puolella on tiettyjä velvoitteita, joiden mukaan tarjoajat on suljettava pois tarjouskilpailusta, jos niillä tai niiden alihankkijoilla on verovelkoja. (TEM 2012 a.)

Norjassa ei ole virallista säädeltyä tilaajavastuuta, vaan enemmänkin ohjeistusta siitä, mitä asioihin tilaajan pitää kiinnittää huomiota sopimuskumppanissaan. Ohjeistukset koskevat kuitenkin vain tiettyjä aloja, kuten rakennusalaan, merenkulkuun liittyvä rakentamista, siivousalaan, sekä maanviljelyä ja puutarhanhoitoa. Tilaajavastuusta on hankalasti löydettävissä tietoa, koska se on pirstaleista. (TEM 2012 a.)

6 TILAAJAVASTUUN TOTEUTUMINEN

Tilaajavastuulain toteutumisesta on tehty vielä hyvin vähän tutkimuksia, koska se on astunut voimaan vasta vuonna 2007. TEM on kuitenkin julkaissut vuonna 2009 tutkimuksen "Valvontaa ja vastuuta ulkopuolisen työvoiman käyttöön - tutkimus tilaajavastuulain toteutumisesta". Tutkimuksen yhtenä osa-alueena haastateltiin tilaajavastuutarkastajia, eli henkilöitä, jotka tekevät yrityksiin tarkastuksia tilaajavastuulain toteutumisesta. Haastattelut toteutettiin loka-joulukuussa 2008. Haastattelujen pääteemoja olivat lain soveltaminen ja tarkastustoiminta, lain vaikutukset, lain kehittäminen sekä viranomaisyhteistyö. Haastateltavilta kyseltiin esimerkiksi, miten he ovat onnistuneet lain valvonnassa ja minkälaisia vaikutuksia lailla on ollut harmaan talouden torjunnassa. Lisäksi heiltä kyseltiin kokemuksia tilaajavastuulaista, esimerkiksi miten laki on toiminut ja tulisiko siihen tehdä muutoksia. (TEM 2009.)

Yksi syy, miksi tilaajavastuulaki ei noudateta, on yritysten tietämättömyys siitä, mitä toimenpiteitä kyseinen laki heiltä edellyttää. On erittäin tärkeää, että esimerkiksi alihankintasopimusta tehdessään molemmat osapuolet ovat tietoisia tilaajavastuulain asettamista velvoitteista, sekä palvelun toimittaja, että tilaaja. Harmaan talouden torjumisen ja yritysten tasavertaisen kilpailutilanteen kannalta on tärkeää, että alihankintaa ja vuokratyövoiman käyttöä koskevien sopimusten laatimisvaiheessa selvitetäisiin sopimuskumppanin valmiuksia hoitaa lainmukaisia velvoitteita. (TEM 2009.)

Tilaajavastuulain toteutumista valvoo Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualue, joiden toimipisteet sijaitsevat Turussa, Helsingissä, Tampereella, Oulussa, Vaasassa ja Kuopiossa (Työsuojelu 2013 a). Työsuojeluviranomaisilla on pyynnöstä oikeus saada tilaajalta nähtävikseen selvitysvelvollisuuteen liittyvät asiakirjat ja tarvittaessa myös jäljennökset niistä (TEM 2012 b).

Aluehallintovirasto päättää jokaiselle vuodelle ne alat, joihin he keskittyvät tekemään tarkastuksia. Vuonna 2012 painopisteenä olivat energia, julkishallinto, logistiikka, rakennusala ja teknologiateollisuus. (Räty 2012, 16.) Tarkastuksia

tehtiin myös esimerkiksi siivousalan yrityksiin (Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2013).

Tilaajavastuutarkastuksia on kahden tyyppisiä. Viranomaisaloitteisia perusluonteisia tarkastuksia toteutetaan suunnitelman mukaisesti, jokaiselle vuodelle päätettyjen painopisteiden mukaan. Asiakasaloitteisen tarkastukset perustuvat sen sijaan muilta yrityksiltä saatuihin. vihjetietoihin. (Räty 2012, 16.)

Alihankkijoiden ilmiantaminen edesauttaa rehtiä kilpailua alalla, koska siten saadaan siivottua epärehelliset toimijat pois tarjouskilpailuista.

Viimeisin julkisuudessa näkemäni uutisointi tilaajavastuutarkastuksesta oli 6.3.2013, kun Olkiluoto 3 -ydinvoimalatyömaalla toteutettiin laaja harmaan talouden vastainen työsuojelutarkastus. Tarkastukseen osallistui Etelä-Suomen aluehallintoviraston tilaajavastuutarkastajia ja Lounais-Suomen aluehallintoviraston työsuojelutarkastajia. Tarkastajat haastattelivat yhteensä noin 2000 eri työntekijää. Tietojen perusteella tarkastajat voivat tehdä työmaalla toimiviin yrityksiin työsuojelutarkastuksia. (Työsuojelu 2013 d.)

Vuonna 2012 tilaajavastuutarkastustiimin valvonta kohdistui niihin yrityksiin ja julkisyhteisöihin, jotka käyttivät alihankintaa tai vuokratyövoimaa. Valvontakohteiden valinnassa pyritään hyödyntämään sidosryhmiltä, toimialatiimeiltä ja asiakasaloitteisesta valvonnasta saatua tietoa sekä tiimin omaa kokemukseen pohjautuvaa tietoa. (Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2013.)

Talousrikollisuus ja harmaa talous aiheuttavat yhteiskunnalle merkittäviä tappioita. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan vuonna 2010 teettämän tutkimuksen mukaan Suomen harmaan talouden laajuus olisi ollut 10-14 miljardia euroa vuonna 2008. Summa perustuu verotarkastuksiin. (Valtioneuvosto 2012.)

Poliisille tuli vuonna 2010 tutkittavaksi 1562 talousrikostapausta, jotka sisälsivät noin 2900 rikosnimikettä, joista 278 oli veropetoksia, 655 kirjanpitorikoksia, ja 340 velallisen epärehellisyysrikoksia. Syyttäjille saapui vuonna 2010 yhteensä 1242 talousrikoksiksi tilastoitua asiaa. (Valtioneuvosto 2012.)

6.1 Lain noudattamisen valvonta ja laiminlyöntimaksut tilaajille

Mikäli tilaaja laiminlyö selvitysvelvollisuutensa, seurauksena on laiminlyöntimaksu. Maksun suuruus on 1600 - 16000 euroa. Lisäksi rakennustoimintaa koskeva korotettu maksu on ollut 1.9.2012 alkaen 16 000 - 50 000 euroa. Laiminlyöntimaksu on sopimuskohmainen ja päätöksen maksusta tekee Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualue. (Työsuojelu 2013 a.)

Vaikka tilaajavastuulaki astui voimaan jo vuonna 2007, yritykset eivät ole silti tietoisia sen asettamista vaatimuksista, tai ainakaan ne eivät noudata niitä. Työsuojeluhallinto tarkistaa vuosittain noin 3500 sopimusta. Noin 60 prosentissa tarkastetuista yrityksistä selvitykset eivät ole olleet kunnossa ja noin 10 prosenttia on johtanut laiminlyöntimaksun määräämiseen. (Valtioneuvosto 2012.)

Vuonna 2012 tehtiin 885 tilaajavastuutarkastusta. Vuosittain pyritään tekemään noin 900 tarkastusta, joten lukumäärä vastaa tavoitteita. Tarkastukset tehtiin yhteistyössä Verohallinnon, Eläketurvakeskuksen ja Poliisin kanssa. (Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2013.)

Rakennusosalalle oli suunniteltu 459 tarkastusta, mutta niitä toteutui jopa 649. Syynä tähän ylitykseen oli kohteista saadut vihjeet ja yhteistyö Verohallinnon kanssa ja Eläketurvakeskuksen kanssa. Vuoden 2012 tavoitteena oli alun alkaenkin pyrkiä tarkastamaan rakennustyömailla havaittuja alihankintaketjuja entistä kattavammin. Tarkastuksissa on kiinnitetty erityistä huomiota myös työn tuntihintaan ja aliurakan kokonaishintaan. (Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2013.)

Muissa hankkeissa ei päästy suunnitellulle tasolle. Suunnitelmissa oli, että vuonna 2012 tehdään 115 tarkastusta teknologiateollisuudessa, 65 logistiikka-alalla, 73 julkishallinnossa, 50 energia-alalla ja 63 muuta tarkastusta. Lopulliset määrät olivat kuitenkin 79 tarkastusta teknologiateollisuudessa, 48 logistiikassa, 56 julkishallinnossa, 32 energia-alalla ja 21 muuta tarkastusta. Tilaajavastuutiimin tarkastuksista suurin osa oli työpaikkatarkastuksia. Kirjallista menettelyä käyttäen tehtiin vain 24, eli noin 2,7 prosenttia tarkastuksista. Näistä osan perusteena oli maantieteellinen etäisyys. Suurin osa tarkastuksista oli viranomai-

saloitteisia ja niissä kerättiin tietoa muun muassa selvitysvastuun rikkomisesta. Ennalta sovituissa tarkastuksissa tarkastuskohdetta lähestyttiin asialistalla ja pyydettiin toimittamaan ennen tarkastusta lista alihankinta- ja vuokratyösuorituksista. (Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2013.)

Sopimuksia tarkastettiin yhteensä 2382, joista 50% havaittiin puutteita selvityselvöllisyydessä. Eniten puutteita löytyi muista hankkeista, joissa 60 % sopimuksissa oli puutteita. Vuonna 2012 tähän sarjaan kuului esimerkiksi siivousala, mikä selittää prosenttia aika paljon. Toiseksi eniten puutteita oli energia-alan sopimuksissa (55 %), kolmantena teknologiateollisuus (52 %) jonka ihan hänille pääsi logistiikka-ala (51 %) . Rakennusallalla puutteita oli toiseksi vähiten (44 %) ja julkishallinnossa vähiten (40 %). Tilaajavastuutiimi on kuitenkin sitä mieltä, että kehitystä on tapahtunut ja yritykset ovat vuonna 2012 aiempaa paremmin selvillä tilaajavastuusta ja myös yleinen tietämys on lisääntynyt. (Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2013.)

59 tilaajalle (6,7%) määrättiin laiminlyöntimaksuja, yhteensä 559 600 euroa. Yleisimmin puutteita löytyi verojen maksamisesta ja eläkevakuuttamisesta. Ne tarkastukset, joissa havaittiin puutteita, johtivat ainakin yhden tai useamman toimintaohjeen antamiseen tilaajalle. Suurimmat laiminlyöntimaksut menivät rakennuslupajärjestelmälle (239 600 €), toiseksi suurimmat metallialalle (154 600 €), kolmanneksi suurimmat energia-alalle (123 800 €) ja neljänneksi suurimmat logistiikka-alalle (34 600 €). Julkishallinnolle laiminlyöntimaksuja määrättiin vain 7 000 euron edestä ja muut eivät saaneet ollenkaan laiminlyöntimaksuja. Teknologia- ja ympäristöalalla ei ole mainittu ollenkaan, vaan sen sijaan on mainittu metalliteollisuus, joten ilmeisesti informaatioteknologian puolelle ei tullut yhtään laiminlyöntimaksua. Tosin, tarkastukset olivat 15.3.2013 päivätyn raportin taulukon tekohetkellä 17.1.2013 vielä kymmenien osalta tekemättä, joten laiminlyöntimaksujen suuruus tulee todennäköisesti vielä muuttumaan. (Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2013.)

Tilaajavastuulain valvonnan haasteet liittyvät usein tilaajavastuulain sisältöön ja valvonnassa havaittuihin ongelmakohtiin. Syyskuussa 2012 tilaajavastuulakia päivitettiin rakennustoiminnan osalta niin, että selvitysvelvollisuutta laajennettiin.

Nykyään rakennusyrityksen on toimitettava myös selvitys tapaturmavakuutuksen ottamisesta. Lisäksi laiminlyöntimaksua korotettiin rakennusalan osalta 16 000 - 50 000 euroa. (Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2013.)

6.2 Tehostettu harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunta

Valtioneuvosto hyväksyi 19.1.2012 toimintaohjelmaksi tehostetun harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan vuosina 2012-2015. Toimintaohjelma on jatkoa viidelle aikaisemmalle periaatepäätökselle hallituksen toimintaohjelmaksi talousrikollisuuden ja harmaan talouden vähentämiseksi. (Valtioneuvosto 2012.)

Toimintaohjelman tavoitteena on vähentää harmaata taloutta ja talousrikollisuutta sekä tukea laillista yritystoimintaa ja tervettä kilpailua. Toimintaohjelman avulla tuetaan verojen ja muiden maksujen kertymistä, julkisten palveluiden säilymistä sekä varmistetaan julkisten palveluiden rahoituspohjaa. Lisäksi toimintaohjelmalla pyritään tukemaan tervettä yrittäjyyttä ja työllisyyttä. (Valtioneuvosto 2012.)

Yritysten vastuuta harmaan talouden torjumisessa halutaan korostaa ohjaamalla yritykset valitsemaan luotettavia yhteistyökumppaneita. Tavoitteena on muun muassa 300-400 miljoonan euron vuosittainen verojen ja sosiaaliturvamaksujen lisäys ja rikosvahinkojen estäminen. (Valtioneuvosto 2012.)

6.3 Tilaajavastuuseen liittyvien viranomaisrekisterien parantaminen

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti työryhmän selvittämään, miten harmaan talouden torjunnassa tarvittavien rekisteritietojen, esimerkiksi yrityksen rekisteröintitietojen, verojen maksamista koskevien tietojen, sekä eläke- ja tapaturmavakuutustietojen saatavuutta voidaan parantaa. Työryhmän työhön osallistuivat oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Verohallinto ja Patentti- ja rekisterihallitus. (TEM 2013 a.) Yritysten harmaan talouden torjuntaan liittyvien julkisten velvoitteiden hoitamisen helpottaminen -työryhmän mietintö julkaistiin 28.3.2013. (TEM 2013 c.)

Työ- ja elinkeinoministeriön 10.9.2012 asettaman työryhmän tehtävänä oli parantaa harmaan talouden torjunnassa tarvittavien rekisteritietojen saatavuutta, eli selvittää mahdollisuudet saada tilaajavastuulain mukaisten velvoitteiden täyttämiseen tarvittavat viranomaistiedot maksutta sekä selvittää mahdollisuuksia edistää viranomaisrekisterien ajantasaisuutta ja luotettavuutta. Työryhmän puheenjohtajana toimi vanhempi hallitussihteeri Jan Hjelt työ- ja elinkeinoministeriöstä. Työryhmän muut jäsenet olivat sosiaali- ja terveysministeriöstä, patentti- ja rekisterihallituksesta, valtiovarainministeriöstä, oikeusministeriöstä, työ- ja elinkeinoministeriöstä sekä verohallinnosta. (TEM 2013 c.)

Työryhmä huomasi selvityksen perusteella erilaisia puutteita ja parannusehdotuksia. Tärkeimpinä sopimuskumppanin luotettavuuden arvioimisessa pidettiin tietoa verojen maksamisesta, ennakoperintään merkitsemisestä, arvonalisäverovelvollisen rekisteriin merkitsemisestä, eläkevakuutusten maksamisesta ja työntekijöiden tapaturmavakuutuksen ottamisesta. (TEM 2013 c.)

Selvityksen perusteella todettiin, että ennakoperintärekisteriä pitäisi kehittää siten, että tilaaja voisi jo rekisterimerkinnästä päätellä, onko yritys on täyttänyt verotukseen liittyvät velvoitteensa. Tällöin toimittajan ei tarvitsisi toimittaa erikseen todistusta verojen maksamisesta. Tämä tarkoittaisi Verohallinnon kannalta sitä, että heidän pitäisi poistaa rekistereistään sellaiset yritykset, joiden kanssa ei voida tehdä maksusuunnitelmaa verovelan maksamisesta. Käytännössä heidän pitäisi pitää rekisteri aina ajan tasalla, mikä vaatisi heiltä järjestelmämuu-

toksia. Verohallinnolla on tällä hetkellä menossa tietojärjestelmä uudistus, joka päättyy vasta vuonna 2018, joten sitä ennen heitä ei voida velvoittaa muuttamaan käytäntöjään. (TEM 2013 c.)

Kaupparekisteritiedot arvioitiin selvityksen perusteella vähiten merkittäviksi seikoiksi sopimuskumppanin luotettavuuden arvioinnissa. Tilaajavastuulain mukaan selvitykset eivät saa olla yli 3 kuukautta vanhoja, mutta ne voivat olla esimerkiksi 2,5 kuukautta vanhoja. Kuitenkaan tiedot liiketoimintakiellosta eivät välttämättä välity tuomioistuimesta Oikeusrekisterikeskuksen liiketoimintakielto-rekisteriin ja sieltä kaupparekisteriin välittömästi sen jälkeen, kun liiketoimintakielto on astunut voimaan. Tämä tarkoittaa sitä, että tilaajalla voi olla käytössään selvitysveloitteen täyttävä kaupparekisteriote, josta ei kuitenkaan ilmene sopimuskumppanin vastuuasemassa olevan henkilön liiketoimintakielto. Ongelmia havaittiin myös henkilötunnusten osalta, koska kaikilla kaupparekisteriin merkityillä henkilöillä ei ole rekisteriin merkittyä henkilötunnusta. Tämä johtuu siitä, että se asetettiin pakolliseksi tiedoksi vasta vuonna 1994. Henkilötunnusten ja liiketoimintakieltojen varmistamiseen liittyvät asiat tullaan selvittämään kaupparekisterilain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Esiselvitystyö aloitetaan vuonna 2013. (TEM 2013 c.)

Yksi tilaajavastuulain mukaiseen selvitysvelvollisuuteen liittyvä ongelma aiheutuu verovelkatodistusta koskevan maininnan suhteesta laiminlyöntimaksun määräämisedellytyksiin. Tilaajavastuulain mukaan tilaajan on pyydettävä sopimuspuolelta todistus verojen maksamisesta tai verovelkatodistus taikka selvitys siitä, että verovelkaa koskeva maksusuunnitelma on tehty. Verovelkatodistus annetaan silloin, kun yrityksellä on verojäämää, josta ei ole Verohallinnon kanssa sovittua maksusuunnitelmaa. Tilaaja joutuu maksamaan laiminlyöntimaksun, jos hän on tehnyt sopimuksen sellaisen osapuolen kanssa, joka ei ole täyttänyt lakisääteisiä työnantajavelvoitteita. Mitä voidaan päätellä siitä, että maksusuunnitelmaa ei ole tehty? Onko se sama, kun että velvoitteita ei aiota täyttää? Periaatteessa kyllä, ja näin sitä on sovellettukin. Tässä on kuitenkin sellainen epäkohta, että käytännössä ei voida sanoa, etteikö yritys olisi yrittänyt täyttää velvoitteitansa. Tilaajavastuulakia pitäisi muuttaa siten, ettei laiminlyöntimaksua

määrätä yksinomaan sillä perusteella, onko yrityksellä verovelkaa, josta ei ole tehty maksusuunnitelmaa Verohallinnon kanssa. (TEM 2013 c.)

Hallitus päätti maaliskuun 2013 kehysriihessä, että vuonna 2014 otetaan käyttöön julkinen verovelkarekisteri (Yle uutiset 7.8.2013), jonka vuoksi valtiovarainministeriön vero-osastolla valmistellaan yritysten julkisen verovelkarekisterin luomista. Lähtökohtana on, että y-tunnuksen avulla kenen tahansa verovelka on tarkistettavissa. Verovelkojen julkisuuden uskotaan olevan kannusteena yrityksille täyttää maksuvelvoitteensa. Yksityiset elinkeinoharjoittajat jäävät rekisterin ulkopuolelle, yksityisyyden ja henkilötietojen suojaamisen vuoksi. (TEM 2013 c.)

Eläkevakuutusten voimassaolon perustiedot ovat kootusti Eläketurvakeskuksen keskusrekisterissä, jota ylläpitää Arek Oy. Työnantaja- ja vakuutusrekisterissä on tiedot eläkevakuutuksista ja niiden voimassaolosta. Sen sijaan vakuutusmaksuja ja maksusopimuksia koskevat tiedot ovat kunkin eläkelaitoksen omissa rekistereissä. Vakuutuksen voimassaoloa koskevat tiedot olisi teknisesti helpompaa viedä yhteiseen palveluun, kun tiedot eläkevakuutusmaksuista. Maksutietojen saamisen yhteisen kanavan kautta olisi hankalampaa ja kalliimpaa. Työeläkevakuuttajat ja Suomen Tilaaajavastuu Oy ovat jo vuosi kehittäneet toimintatapoja ja teknisiä ratkaisuja maksutietosiirtojen ajantasaisuuden vaivattomuuden varmistamiseksi. (TEM 2013 c.)

Selvityksen perusteella työryhmä ehdottaa, että tilaajavastuulakia muutetaan siten, että tilaajan on selvitettävä, onko yrityksellä voimassa oleva työeläkevakuutus. Lisäksi Eläketurvakeskuksen ja työeläkevakuuttajien pitäisi kehittää tietojärjestelmiä yhdessä siten, että YTJ:n kautta pystyisi tarkastamaan maksujen maksamisen. (TEM 2013 c.)

Koska tapaturmavakuutukseen liittyvät selvitykset ovat olleet pakollisia vasta syyskuusta 2012, ei selvitysryhmä ole ottanut niihin sen enempää kantaa, kun että niistä olisi hyvä olla työeläkevakuutusten kaltainen rekisteri (TEM 2013 c.)

Selvitysryhmä toteaa, että työsuhteen vähimmäisehtojen toteutuminen pitäisi voida varmistaa ilman, että sovellettavaa työehtosopimusta tarvitsee selvittää ennen sopimuksen tekohetkeä (TEM 2013 c.)

Selvitystyöryhmän mukaan tilaajavastuun mukaisten selvitysten pyytämiseen käytetystä ajasta aiheutuu yrityksille noin 1170 euron kustannukset, joten ne eivät ole suuri hallinnollinen taakka (TEM 2013 c.) Hallinnollinen kuormitus vaihtelee yrityksittäin. Osa hankkii todistukset erinäisten palveluiden kautta, osa pyytää tilaajaa toimittamaan. Jos yritys käyttää aina samanlaista pyyntöä todistusten toimittamisesta, se täytyy tehdä vain kerran ja myöhemmin voidaan käyttää olemassa olevaa pohjaa. Näin tilaajalla ei mene todistusten pyytämiseen juuri ollenkaan aikaa.

Selvitysryhmä totesi, että tilaajavastuulain selvitysvelvollisuuteen liittyvien tietojen saaminen samasta paikasta olisi mahdollista toteuttaa YTJ-palvelun kautta, joko laajentamalla sen tietosisältöä tai mahdollistamalla sieltä siirtyminen muihin palveluihin. (TEM 2013 c.)

6.4 Oikeustapauksia tarjouskilpailuista

Valitettavasti osa palveluntarjoajista häviää tarjouskilpailuja sen vuoksi, että he eivät tiedä, minkälaisia todistuksia heidän pitäisi toimittaa tarjoustensa liitteeksi. Toisaalta, ne joilla tilaajavastuuseen liittyvät selvitykset ovat kunnossa ja saatavilla nopeasti, ovat tarjouskilpailuissa vahvoilla. Jokaisen yrityksen pitäisi ohjeistaa henkilökunnalleen, millä tavoin tarjouksen liitteiden kanssa toimitaan. Tilaajavastuulain mukaisten todistusten ei pitäisi olla tarjouksen tekemisen hankalin osuus. Jos kilpailutuksia hävitään puuttuvien liitteiden vuoksi, koko liiketoiminta kärsii.

6.4.1 MAO:476/11

On erittäin tärkeää, että tarjouksen yhteydessä toimitetaan juuri ne todistukset, joita tarjouspyynnössä mainitaan. Hyvänä esimerkkinä siitä, mitä tapahtuu jos toimii vastoin tarjouspyyntöä, esittelen Kanta-Hämeen keskussairaalan kuntayhtymän 5.11.2010 päivätyn tarjouspyynnön ja siihen liittyvän tarjouskilpailun. (MAO:476/11.)

Kanta-Hämeen keskussairaalan kuntayhtymä pyysi 5.11.2010 tarjouspyynnöllä tarjouksia Hämeenlinnan yksikkönsä ja Hämeenlinnan Terveyspalvelut -liikelaitoksen tilojen sähköasennustöiden vuosikorjaustöistä. Tarjouksia tuli yhteensä 11. Viisi niistä oli kohdistui Hämeenlinnan yksikköön ja kuusi Hämeenlinnan Terveyspalvelut -liikelaitokselle. (MAO:476/11.)

Kanta-Hämeen keskussairaalan kuntayhtymän hallitus päätti 30.3.2011, että molempiin kohteisiin valitaan toimittajaksi YIT Kiinteistötekniikka Oy. Hankinnan arvo oli noin 700 000 euroa. (MAO:476/11.)

EMC Talotekniikka Oy vaati, että markkinaoikeus kumoaa Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän 30.3.2011 tekemän hankintapäätöksen ja korjaamaan virheellisen menettelynsä. Lisäksi valittaja vaati 40 200 euron edestä hyvitystä ja oikeudenkäyntikulujen korvaamisen korkoineen. (MAO:476/11.)

Tarjouspyynnöissä oli pyydetty liittämään tarjoukseen "todistus verojen maksamisesta tai verovelkatodistus tai verovelan maksusuunnitelma". EMC Talotekniikka Oy oli liittänyt mukaan vain verotiliotteen ja näin ollen Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä oli sulkenut heidät pois tarjouskilpailusta. EMC Talotekniikka oli virheellisesti luullut, että verotiliote vastaa todistusta verojen maksamisesta ja ihmettelivät poissulkemista. (MAO:476/11.)

Verotiliotetta ei kuitenkaan pidetä veroviranomaisen antamana todistuksena verojen maksamisesta, eikä siitä ilmene onko tarjoajalla perinnässä maksamattomia veroja. Verotililain 21 §:n mukaan tiliotteeseen tai muuhun verovelvolliselle toimitettuun ilmoitukseen merkityt suorittamatta jääneet velvoitteet, sekä niille lasketut veronlisäykset, viivästyskorot ja verokorotuksen poistetaan verotililtä perintätoimia varten. Mikäli verovelvollinen on jättänyt suorittamatta velvoitteitaan, ne on siirretty perintään, eikä niitä näy enää verotiliotteella. Koska verojen maksamattomuus on juuri se, jonka hankintayksikkö on halunnut varmistaa, ei verotiliotetta voida pitää tarjouspyynnön mukaisena selvityksenä. Verotiliotteesta ei myöskään ilmene kuuluminen arvonnalisävero-, ennakko-perintä- tai työnantajarekisteriin. (MAO:476/11.)

Oikeuskäytännön mukaan tarjoaja vastaa siitä, että tarjous on tarjouspyynnön mukainen. Tarjoukset ovat lopullisia, eikä puutteellisia tarjouksia voida korjata jälkikäteen. Koska EMC Talotekniikka Oy ei ole toimittanut nimenomaisesti vaadittuja, tarjousvertailuun oleellisesti vaikuttavia asiakirjoja, hankintayksikön on ollut pakko hylätä tarjous. Jos tarjousta ei olisi hylätty, hankintayksikkö ei olisi kohdellut tarjoajia tasapuolisesti. (MAO:476/11.)

Markkinaoikeuden mielestä hankintayksikkö ei menetellyt vastoin hankintalakia sulkiessaan EMC Talotekniikka Oy:n pois tarjouskilpailusta ennen tarjousten vertailua sillä perusteella, että EMC Talotekniikka Oy oli esittänyt vain verotiliotteen, koska tarjouspyynnössä oli mainittu, että pitää toimittaa tilaajavastuulain edellyttämä alle kolme kuukautta vanha "todistus verojen maksamisesta, verovelkatodistus tai verovelan maksusuunnitelma". Tarjoaja kantaa vastuun siitä, että sen tarjous on tarjouspyynnön mukainen. Markkinaoikeus hylkäsi valituksen ja velvoitti EMC Talotekniikka Oy:n maksamaan Kanta-Hämeen Sairaanhoidopiirille oikeudenkäyntikulut 2.000 euroa viivästyskorkeineen. (MAO:476/11.)

Jos EMC Talotekniikka Oy olisi ollut selvillä tilaajavastuusta ja hankintalaista, olisivat he toimittaneet oikeanlaiset todistukset, eikä heidän olisi tarvinnut valittaa markkinaoikeuteen. Toisaalta, jos he olisivat tarjouskilpailusta hylkäyksen jälkeen tutkineet asiaa, he eivät olisi tehneet valitusta Markkinaoikeuteen ja olisivat säästyneet lisävahingoilta, eli ajan ja rahan tuhlaamiselta, koska tarjouskilpailusta hylkäämiseen oli selvät perusteet. Mutta, tällaisia tilanteita syntyy silloin, kun yritys ei ole ajan tasalla tilaajavastuulaista.

6.4.2 MAO: 121/13

Tarjouspyynnöissä on yleensä mainittu erikseen myös se tilaajavastuulakiin liittyvä tosiseikka, että tilaaja haluaa selvitykset myös niistä alihankkijoista, joita toimittaja aikoo käyttää. Kaikki toimittajat eivät kuitenkaan ole ymmärtäneet asian tärkeyttä, mikä tulee ilmi esimerkiksi Pöytyän kunnan tarjouskilpailussa. (MAO: 121/13.)

Pöytyän kunta haki 13.4.2012 julkaistulla kansallisella hankintailmoituksella kalustetoimittajaa Kartanokodin oleskelutiloihin. Toimittajaksi valittiin Alastek Oy ja Kalustemyynti X Ky suljettiin tarjouskilpailusta puutteellisesti toimitettujen tietojen vuoksi. Hankinnan ennakoitu arvo oli 30 000-50 000 euroa. (MAO: 121/13.)

Kalustemyynti X Ky vaati markkinaoikeuden kumoamaan hankintapäätöksen ja Pöytyän kunnan maksamaan 5480,55 euroa hyvitystä ja oikeudenkäyntikulut. Valittajan tarjous hylättiin sen vuoksi, ettei se ollut toimitannut selvityksiä referensseistä, eikä tilaajavastuulain mukaisia selvityksiä alihankkijoistaan. Hankintamenettely ei ollut Kalustemyynti X Ky:n mielestä tasapuolista, koska hylkäysperusteita ei oltu sovellettu tasapuolisesti kaikkien tarjouskilpailuun osallistuneiden kesken, koska muidenkaan ei ollut pitänyt toimittaa tilaajavastuulain mukaisia selvityksiä alihankkijoista. Lisäksi voittaneen toimittajan tarjoamat sohvat eivät olleet sisältäneet tarjouspyynnössä edellytettyä ominaisuutta erillisestä lämpöelastisesta vaahtomuovista valmistetusta istuintyynyistä. (MAO: 121/13.)

Pöytyän kunta vaati markkinaoikeutta hylkäämään valituksen, koska syynä tarjouskilpailusta sulkemiselle on ollut se, että Kalustemyynti X Ky:llä ei ole ollut vähintään viittä referenssiä vanhusten asumisyksikön kalustamisesta. Hankintayksikkö piti kriteeriä tärkeänä, koska huonokuntoisten ja muistihäiriöisten vanhusten jokapäiväiseen asumiseen tarkoitetut tilat eroavat selkeästi muista julkisista tiloista. Eli syynä ei ollut tässä tapauksessa referenssien toimittamatta jättäminen, vaan niiden puute. Lisäksi tilaajavastuulain mukaiset selvitykset puuttuivat alihankkijoiden osalta, vaikka niiden käytöstä oli ilmoitettu.

Hankintayksikkö voi tietyissä tapauksissa pyytää tarjoajia täydentämään tarjouksia ja näin kävi Alastek Oy:n kohdalla. He eivät olleet alussa ilmoittaneet käyttävänsä alihankkijaa, mutta kun asia tuli ilmi hankintapäätöksen jälkeen, pyysi hankintayksikkö toimittamaan tilaajavastuulain mukaiset selvitykset. Tässä vaiheessa hankintayksikkö ei voinut enää pyytää lisäselvitystä referenssien vuoksi tarjouskilpailusta pois suljetulta Kalustemyynti X Ky:ltä. (MAO: 121/13.)

Markkinaoikeus toteaa, että koska hankintayksikkö on asettanut vähintään viisi referenssiä tärkeimmäksi vaatimukseksi, Kalustemyynti X Ky on suljettu pois

sen vuoksi, että heillä ei ole ollut vaadittavia referenssejä. Lisäksi hankintayksikkö on vaatinut toimittamaan selvitykset alihankkijoista, eikä Kalustemyynti X Ky ole toimittanut niitä. Näin ollen markkinaoikeus katsoo, että hankintayksikkö ei ole menetellyt virheellisesti sulkiessaan kyseisen tarjoajan tarjouksen pois tarjouskilpailusta. Lisäksi, vaikka voittaja ilmoittanut heti käyttävänsä alihankkijoita, hankintayksikön pitää voida luottaa tarjoukseen, joten heillä ei ollut aihetta sulkea tarjousta pois tarjouskilpailusta. (MAO: 121/13.)

Vaikka voittaja ei pystynyt tarjoamaan lämpöelastisesta vaahtomuovista valmistettua istuintyynyä, he ilmoittivat käyttävänsä istuimien pehmusteena lämpöelastista vaahtomuovia, mikä voidaan hyväksyä tarjouksen mukaiseksi. (MAO: 121/13.)

Näin ollen Kalustemyynti X Ky:n valitus hylättiin ja yritys joutui maksamaan oikeudenkäyntikulut. (MAO: 121/13.)

7 YHTEENVETO

Työni tarkoituksena oli tuoda esille tilaajavastuulain kehittämisen ajantasaisuus ja vaikutus toimittajaan. Jotta toimittaja osaa varautua tilaajavastuulain asettamiin vaatimuksiin, täytyy sen tietää esimerkiksi, miten tilaajavastuulakia ollaan uudistamassa ja minkälaisia keinoja harmaan talouden torjumiseksi löytyy. Tutkimuksen ansiosta voin hoitaa tilaajavastuuseen liittyviä työtehtäviäni entistä paremmin, koska nyt tiedän mitä kaikkea tilaajavastuuseen liittyen tapahtuu ja minkälaisia palveluita viranomaiset tulevat jatkossa tarjoamaan, esimerkiksi julkisen verovelkarekisterin.

Tilaajavastuulain uudistusprosessi elää koko ajan ja tulevaisuus näyttää valoisalta. Ennen vuotta 2007 ei ollut minkäänlaisia sääntöjä tilaajan vastuusta, eikä tilaajilla ollut minkäänlaista velvollisuutta selvittää sopimuskumppaninsa taustoja työnantajavelvoitteiden ja verojen osalta. Yrityksestä ei tarvinnut tarkastaa edes sitä, oliko se oikeasti olemassa. Tästä on kuitenkin menty eteenpäin.

Parasta tutkimuksen aikana on ollut huomata se, että pystyn hyödyntämään opinnäytetyötäni kokonaisuudessaan nykyisessä työtehtävässäni ja näin kehittämään ammatillista osaamistani ja yrityksen toimintatapoja. Ymmärrän entistä paremmin, miten tärkeä työtehtäväni on ja seuraan uudistusten etenemistä mielenkiinnolla. Toki IT-palveluita tarjoavassa yrityksessä työskennellessä tulee samalla mieleen, miten kankeat järjestelmät julkishallinnossa, kuten esimerkiksi verottajalla, on. Toivonkin, että Verohallinnon järjestelmä uudistus saisi liikkeelle voimakkaan YTJ-tietopalvelun kehittämishankkeen ja sitä kautta kaikki tilaajavastuuseen liittyvät tiedot saataisiin nopeasti ajan tasalle. Nyt niiden etsimiseen ja toimittamiseen käytetään monen ihmisen aikaa.

Nykyisissä työtehtävissäni vastaan edelleen tarjouksen liitteistä. Toimitan myyjillemme tarjouspyynnöissä pyydetyt tilaajavastuulain mukaiset selvitykset, esimerkiksi verotodistuksen ja TyEL-todistuksen. Muita todistuksia, kuten kaupparekisteriotetta ei pyydetä läheskään joka kerta. Tarjouspyynnöistä voidaankin

päätellä, että suurin osa mahdollisista tulevista asiakkaistamme haluaa varmistaa ainoastaan sen, että lakisääteiset verot ja sosiaaliturvamaksut on maksettu. Kaupparekisteriote pyydetään toimittamaan vain osassa tapauksista ja työehtosopimuksen tiedot ja voimassaolo halutaan tietää hyvin harvoin.

Tutkimuksen perusteella on käynyt selväksi, että harmaata taloutta pyritään koko ajan torjumaan valvonnan ja erilaisten palvelujen, kuten Tilaavastuu.fi, avulla. Lisäksi harmaasta taloudesta puhutaan enemmän ja sen haittoja tuodaan esille erilaisten kampanjoiden, kuten Musta tulevaisuus, kautta.

Tilaajavastuulain mukaisten selvitysten toimittaminen palvelun tilaajalle tarjouksen tekovaiheessa, tai sopimuksen tekohetkellä, ei ole hankalaa, eikä velvoitteiden noudattamisenkaan pitäisi olla. Riippuu tietenkin minkä kokoisesta toimittajasta on kysymys, ja kuka yrityksessä hoitaa tilaajavastuuseen liittyviä asioita. Omassa organisaatiossani todistusten toimittaminen myyjille oli ennen talouspäällikön tehtävä. Nykyään, kun työtehtävä on siirretty assistentille, talouspäällikölle jää aikaa muihin töihin ja myyjät saavat tarjouksen liitteet nopeammin. Pienemmissä yrityksissä on ymmärrettävää, että tehtävään ei ole nimettyä henkilöä, mutta silloin se kuormittaa montaa eri ihmistä. Luotettava kumppani - palvelu mahdollistaa sen, että tilaajat jotka käyttävät kyseistä palvelua, saavat tietomme suoraan järjestelmästä. Näin vältetään erilliseltä liitteiden keräämiseltä ja toimittamiselta.

Tilaajavastuulaki on itsessään selkeä, joten sen noudattamisen ei pitäisi aiheuttaa liian suurta hallinnollista taakkaa yrityksille. Lakisääteisten velvoitteiden noudattamiseen löytyy paljon apua internetistä, esimerkiksi Verohallinnon sivuilta. Mikään yritys ei voi sanoa, ettei tietoa olisi saatavilla. Ehkä osa ei osaa etsiä sitä ja osa ei välitä sääntöjen noudattamisesta. Se saattaa johtua siitä, että seuraukset eivät ole välittömät, tai niitä ei tule lainkaan. Siksi pitäisikin keskittyä siihen, että nostetaan sanktioita ja kiinnijäämisen riskiä. Esimerkiksi 1.9.2012 rakennuslalla voimaan astunutta korotettua laiminlyöntimaksua ei ole määrätty vielä kenellekään kesäkuuhun 2013 mennessä, mutta sillä on ollut ennaltaehkäisevä vaikutus (TEM 2013 f.) Lisäksi neuvontaa ja selkeitä ohjeistuksia pitäisi lisätä. Varsinkin moni pienyrittäjä keskittyy paljon mieluummin työn tekemiseen,

kun paperitöihin. Huonosti saatavilla oleva tieto ei löydä perille sinne, minne sen kuuluisi.

Tulevaisuus näyttää, millaisia toimenpiteitä TEM 18/2013 raportti aiheuttaa ja helpottuuko tai nopeutuuko sopimuskumppanin luotettavuuden arviointi. Alun alkaen tilaajavastuulain tavoitteena on ollut torjua harmaata taloutta ja turvata yritysten tasavertainen kilpailu. Tavoitteen toteutumisessa on ollut haasteita, koska tiedot eivät ole selkeästi yhdessä ja samassa paikassa, eivätkä kaikki toimijat ole tietoisia tilaajavastuusta, tai siihen liittyvistä tarkastuksista. Kuitenkin esimerkiksi vuonna 2012 tehtiin jopa 885 kappaletta tilaajavastuutarkastusta, joiden perusteella määrättiin laiminlyöntimaksuja yhteensä 559 600 euron edestä (Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2013.) Työ- ja elinkeinoministeriön vuonna 2012 teettämän sopimuskumppanin luotettavuutta mittaavaan kyselytutkimuksen perusteella tilaajat pitäisivät tärkeimpänä sitä, että kaikki sopimuskumppanin luotettavuuteen liittyvät tiedot pystyisi tarkistamaan yhdestä ja samasta rekisteristä (TEM 2012 c), joten osaksi siksi Työ- ja elinkeinoministeriö on ottanut asian selvitykseen (TEM 2013 f).

Jos kaikki tiedot, eli esimerkiksi myös vero- ja työeläketiedot saisi yhdestä ja samasta rekisteristä, olisivat tiedot nopeammin tilaajan saatavilla ja tietojen vääräntämisen riski pienenesi. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että ensin täytyisi muuttaa verotietojen julkisuus- ja salassapitosäännöksiä siten, että yritysten ja yhteisöjen verotiedot olisivat yksityisiä elinkeinoharjoittajia lukuun ottamatta julkisia. Rekisterin valmistuttua kuka tahansa saisi y-tunnuksen avulla tietoonsa onko yrityksellä verovelkaa ja jos on, niin miten paljon. Rekisteri tulisi käytettäväksi Yritys- ja yhteisötietojärjestelmän kautta, jotta käyttäjä pystyisi hoitamaan asiansa yhden palvelun kautta. (TEM 2013 f.)

Tilaajavastuutyöryhmä, eli TIVA-työryhmä, antoi kesäkuussa 2013 väliraportin, johon on listattu julkisen verovelkarekisterin lisäksi myös muita selvityksen ansiosta tapahtuvia toimenpiteitä. Esimerkiksi 1.7.2014 alkaen tilaajilla on velvollisuus ilmoittaa Verohallinnolle kuukausittain tiedot siitä, keneltä he ovat tilanneet rakentamispalveluita, mikä on urakan kokonaismäärä, paljonko rakennuspalvelun tarjoaja on laskuttanut tilaajaa ja mikä on urakan arvioita kesto. Tiedonanto-

velvollisuus koskee myös omakotirakentamista ja muuta yksityishenkilön lukuun tapahtuvaa rakentamis- ja korjaustyötä, jos työtä varten on hankittu rakennuslupa. Uudistuksen ideana on se, että Verohallinto pystyy jatkossa vertailemaan urakkatietoja, yrityksen työntekijätietoja ja urakan kestoa. Tällaisen vertailun avulla Verohallinto saa paremmin valvottua, milloin ulkomaalaiselle yhtiölle muodostuu kiinteä toimipaikka ja sitä kautta verovelvollisuus Suomeen. (TEM 2013 f.)

Eurooppalaisista tilaajavastuujärjestelmistä teetetyt tutkimuksen (TEM 2012 a) pohjalta voi sanoa, että vaikka asiat eivät ole täydellisesti järjestyksessä Suomessa, niin joissakin muissa maissa asiat ovat vielä huonommin. Esimerkiksi Puolassa ja Ruotsissa ei ole minkäänlaista tilaajavastuuta koskevaa sääntelyä (TEM 2012 a). Puolassa tilaajalla ei ole velvollisuutta selvittää sopimuskumppaninsa taustoja, esimerkiksi täyttääkö vuokratyövoimaa tarjoava yritys lakisääteiset velvoitteensa. Tilanne on kuitenkin huomioitu sen verran, että kansallista lainsäädäntöä ollaan muuttamassa direktiivin 2009/52/EY mukaiseksi. Puolan hallitus on esittänyt, että direktiivi implementoitaisiin osaksi Puolan lakijärjestelmää, jonka jälkeen tilaajalle tulisi hieman lisää vastuuta tilanteissa, joissa käytetään ulkomaisia tai vuokratyöntekijöitä. (TEM 2012 a.) Direktiivissä kielletään laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten työhönotto ja kerrotaan seuraamukset (2009/52/EY).

Se, miksi Ruotsista puuttuu tilaajavastuuta koskeva sääntely, johtuu pitkälti siitä että siellä työmarkkinalainsäädäntö perustuu työmarkkinaosapuolten välisiin sopimuksiin. Malli on toiminut niin hyvin, että erillistä sääntelyä ei ole tarvittu. Joitakin ongelmia saattaa kuitenkin esiintyä tilanteissa, joissa jonkun muun maalainen henkilö tulee työkomennukselle Ruotsiin, tai jos alihankintaketjut ovat pitkiä. Näissä tapauksissa on hankala varmistaa, että viimeinenkin lenkki ketjusta saa palkkansa sovitusti ja lain mukaisesti. (TEM 2012 a.) Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan Suomen vahvuus muihin maihin verrattuna on keskitetty lainsäädäntö, selkeät vastuuviranomaiset sekä tiedon saatavuus ja hallinta (TEM 2013 f).

Vaikka tilaajavastuulaki ei sido palvelujen tarjoajaa, niin jokainen yritys on silti velvollinen maksamaan veronsa ja muut lakisääteiset maksunsa. Vaikka toimittaja ei joudu maksamaan laiminlyöntimaksuja tilaajavastuun nojalla, joutuu se kuitenkin vastaamaan maksamattomista maksuista ja menettää mahdollisesti maineensa asiakkaiden silmissä, jos maksuja ei ole maksettu. Näin ollen lakisääteisten velvoitteiden noudattamatta jättäminen ei millään tavalla edistä toimittajan liiketoimintaa, päin vastoin. Työ- ja elinkeinoministeriön teettämän tutkimuksen mukaan verojen maksu aiheuttaa eniten epäluotettavuutta sopimus-kumppania kohtaan, mutta heti seuraavina, melkein yhtä vahvoina epäluotettavuuden merkkeinä, pidetään yrityksen maksu- ja luottotietohäiriöitä, liian alhaista palvelun hintaa, yrityksen vaihtuvaa nimeä sekä vaadittavien dokumenttien toimitusongelmia. (TEM 2013 c.)

Palveluntarjoajan näkökulmasta katsottuna olen yllättynyt oikeustapauksia tutkiessani, että läheskään kaikki yritykset eivät ole selvillä siitä, minkälaisia velvoitteita tilaajavastuulaki aiheuttaa palveluiden toimittajille. Satojen tuhansien urakat saattavat mennä joiltakin ohi sen vuoksi, että heiltä puuttuu tietämys tilaajavastuulain mukaisista selvityksistä. Vaikka tilaaja on vastuussa siitä, ettei ota kilpailuun mukaan yrityksiä, jotka eivät täytä lakisääteisiä velvollisuuksiaan, niin toimittaja on omalle yritykselleen vastuussa sen, että vaatimukset voidaan täyttää ja todistaa oikealla tavalla.

LÄHTEET

Elinkeinoelämän keskusliitto 2008. Viitattu 21.5.2013.

http://www.ek.fi/ek/fi/ajankohtaista/uutiset/tilaajavastuufi_palvelu_kertoo_alihankkijoiden_taatat-963.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston tiimiraportti 15.2.2013. Viitattu 29.5.2013

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/52/EY .Viitattu 8.10.2013 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:168:0024:0032:FI:PDF>

Hansel 2013. Tarjouksen sisältö. Viitattu 29.9.2013

<http://www.hansel.fi/fi/toiminta/toimittajienvalintapuitejarjestelyihin/tarjouksentekeminen>

a) Hilma 2013. Viitattu 13.3.2013 <http://www.hankintailmoitukset.fi/fi/>

b) Hilma 2013. Hilmassa julkaistut hankintailmoitukset 1.1.2012-31.12.2012, Viitattu 29.9.2013 http://www.hankintailmoitukset.fi/fi/docs/Tilastot_2012

Isännöintiliitto 2008. Hyvä isännöintitapa, Isännöinnin eettiset ohjeet, Viitattu 29.9.2013

<http://www.isannointiliitto.fi/attachements/2011-03-25T10-32-3561.pdf>

Joensuun kaupunki 2013. Näin teet tarjouksen Joensuun seudun hankintatoimelle. Viitattu 29.9.2013

<http://www.joensuu.fi/documents/11127/204633/Hankintatoimen+tarjouksen+tekemisen+ohje/581b1f5e-3dc7-405d-aef1-c02806381d9a>

Laki julkisista hankinnoista 30.3.2007/348

Laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä 22.12.2006/1233

MAO:121/13. 26.3.2013. Viitattu 8.10.2013

[http://www.edilex.fi.ezproxy.turkuamk.fi/mao/20130121?offset=1&perpage=20&phrase=tilaajavastuu&sort=timedesc&typelds\[\]=5%2C32%2C33%2C7%2C8%2C12%2C124%2C128%2C11%2C17%2C18%2C16%2C112%2C113%2C145&searchKey=602802](http://www.edilex.fi.ezproxy.turkuamk.fi/mao/20130121?offset=1&perpage=20&phrase=tilaajavastuu&sort=timedesc&typelds[]=5%2C32%2C33%2C7%2C8%2C12%2C124%2C128%2C11%2C17%2C18%2C16%2C112%2C113%2C145&searchKey=602802)

MAO:476/11 . 19.10.2011. Viitattu 22.9.2013

[http://www.edilex.fi.ezproxy.turkuamk.fi/mao/20110476?offset=1&perpage=20&phrase=tilaajavastuulaiki&sort=relevance&typelds\[\]=5%2C32%2C33%2C7%2C8%2C12%2C124%2C128%2C11%2C17%2C18%2C16%2C112%2C113%2C145&searchKey=501023](http://www.edilex.fi.ezproxy.turkuamk.fi/mao/20110476?offset=1&perpage=20&phrase=tilaajavastuulaiki&sort=relevance&typelds[]=5%2C32%2C33%2C7%2C8%2C12%2C124%2C128%2C11%2C17%2C18%2C16%2C112%2C113%2C145&searchKey=501023)

Musta tulevaisuus. Viitattu 21.5.2013 <http://www.mustatulevaisuus.fi/fi/mita-voit-tehda>.

a) Oikeusrekisterikeskus 2013. Viitattu 3.2.2013 <http://www.oikeus.fi/oikeusrekisterikeskus/>

b) Oikeusrekisterikeskus 2013., Viitattu 4.11.2013

<http://www.oikeus.fi/oikeusrekisterikeskus/31731.htm>

c) Oikeusrekisterikeskus 2013. Viitattu 3.2.2013

<http://www.oikeus.fi/oikeusrekisterikeskus/18203.htm>

Patentti- ja rekisterihallitus 2013. Kaupparekisteri. Viitattu 26.1.2013

<http://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri.html>

Piisi, T. 2013. Myynti julkishallinnolle? - Onnistuneen tarjouksen ABC ja D. Viitattu 22.9.2013
<http://www.y-lehti.fi/uutiset/nayta/9032>

PtcServices Oy 2013. Julkisten hankintojen ABC tarjoajille. Viitattu 29.9.2013
<http://www.ptcs.fi/fi/hankintaohje-yrityksille-tarjoaja-ja-ehdokas>

a) Rakentamisen Laatu RALA ry 2011. Viitattu 21.5.2013 <http://www.rala.fi/ralax/>.

b) Rakentamisen Laatu RALA ry 2013. Viitattu 21.5.2013 <http://www.rala.fi/palvelut/patevyys/>

Räty, P. 2012. Tilaaajavastuulain toteutuminen Tampereen kaupungin yhteishankinnoissa. Opin-
 näytetyö. Liiketalouden koulutusohjelma. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu.

Suomen asiakastieto Oy 2013, Kaupparekisteritiedot. Viitattu 26.1.2013
<https://www.aarre.fi/aarre/raportti?name=kaupparekisteri&raporttinumero=4>

Suomen Tilaaajavastuu Oy, Myyntijohtaja Antti-Eemeli Mäkinen, Sähköposti 4.2.2013

Suomen tilaaajavastuu Oy:n "Luotettavaa yhteistyötä" -esite 2012. Viitattu 26.1.2013
<http://www.esitteemme.fi/tilaaajavastuu/webview/>

Tala, J. 2005. Lakien laadinta ja vaikutukset. Helsinki: Edita Prima Oy.

Tilaaajavastuu.fi 2013. Luotettava kumppani. Viitattu 26.1.2013
<https://www.tilaaajavastuu.fi/luotettavakumppani>

Työ- ja elinkeinoministeriö 2009 .Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja Työ ja yrittäjyys
 51/2009. Viitattu 26.1.2013 http://www.tem.fi/files/24727/TEM_51_2009_tyo_ja_yrittajyys.pdf

a) Työ- ja elinkeinoministeriö 2012. TEM raportteja 27/2012 Selvitys eurooppalaisista tilaa-
 vastuujärjestelmistä. Viitattu 13.3.2013 http://www.tem.fi/files/34809/TEMrap_27_2012.pdf

b) Työ- ja elinkeinoministeriö 2012. Tilaaajavastuuta ulkopuolista työvoimaa käyttävälle. Viitattu
 10.3.2013 http://www.tem.fi/files/29218/TEM_esite_Tilaaajavastuu_FIN_2011_nettti.pdf

c) Työ- ja elinkeinoministeriö 2012. TEM raportteja 26/2012. Viitattu 6.10.2013
http://www.tem.fi/files/34808/TEMrap_26_2012.pdf

a) Työ- ja elinkeinoministeriö 2013. Viitattu 13.3.2013 <http://www.tem.fi/index.phtml?s=5150>

b) Työ- ja elinkeinoministeriö 2013. HILMA. Viitattu 3.2.2013
<http://www.hankintailmoitukset.fi/fi/docs/yleista/>

c) Työ- ja elinkeinoministeriö 2013. TEM raportteja 18/2013. Yritysten harmaan talouden torjun-
 taan liittyvien julkisten velvoitteiden hoitamiseen helpottaminen - työryhmän mietintö. Viitattu
 17.5.2013 http://www.tem.fi/files/36306/TEMrap_18_2013_28032013.pdf

d) Työ- ja elinkeinoministeriö 2013. Työ > Tilaaajavastuu. Viitattu 1.1.2013
<http://www.tem.fi/index.phtml?s=2643>

e) Työ- ja elinkeinoministeriö 2013. Viitattu 18.9.2013
http://www.tem.fi/ajankohdasta/tiedotteet/tiedotearkisto/vuosi_2012?109336_m=108153

f) Työ- ja elinkeinoministeriö 2013. Viitattu 6.10.2013
http://www.tem.fi/files/37071/TEM_rap_23_2013_26062013.pdf

a) Työsuojeluhallinto 2013. Viitattu 10.3.2013 http://www.tyosuojelu.fi/fi/etela_tilaaajavastuu

b) Työsuojeluhallinto 2013. Viitattu 10.3.2013
http://www.tyosuojelu.fi/fi/etela_tilaaajavastuu_verkkopalvel

c) Työsuojeluhallinto 2013. Viitattu 26.1.2013

http://www.tyosuojelu.fi/fi/etela_tilaajavastuu_ulkomaisia/3148

d) Työsuojelu 2013. Viitattu 20.9.2013 [http://www.avi.fi/web/avi/tyosuojelu/-](http://www.avi.fi/web/avi/tyosuojelu/-/journal_content/56/13166/100001532?p_p_auth=EEwn4aeP#.Ujx5LT85PBU)

[/journal_content/56/13166/100001532?p_p_auth=EEwn4aeP#.Ujx5LT85PBU](http://www.avi.fi/web/avi/tyosuojelu/-/journal_content/56/13166/100001532?p_p_auth=EEwn4aeP#.Ujx5LT85PBU)

Uudenmaan ELY-keskus 2013. Kuvaus tarjousten käsittelystä ja arviointiperusteista. Viitattu

29.9.2013 [http://www.ely-](http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/648314/ymp%C3%A4rist%C3%B6alueet_kielitaidon+l%C3%A4ht%C3%B6tason+arviointipalvelu_tarjousten+k%C3%A4sittely+ja+arviointiperusteet_liite+4.pdf/911e4941-76d1-426d-bf9d-fe2c163a2e08)

[kes-](http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/648314/ymp%C3%A4rist%C3%B6alueet_kielitaidon+l%C3%A4ht%C3%B6tason+arviointipalvelu_tarjousten+k%C3%A4sittely+ja+arviointiperusteet_liite+4.pdf/911e4941-76d1-426d-bf9d-fe2c163a2e08)

[kus.fi/documents/10191/648314/ymp%C3%A4rist%C3%B6alueet_kielitaidon+l%C3%A4ht%C3%B6tason+arviointipalvelu_tarjousten+k%C3%A4sittely+ja+arviointiperusteet_liite+4.pdf/911e4941-76d1-426d-bf9d-fe2c163a2e08](http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/648314/ymp%C3%A4rist%C3%B6alueet_kielitaidon+l%C3%A4ht%C3%B6tason+arviointipalvelu_tarjousten+k%C3%A4sittely+ja+arviointiperusteet_liite+4.pdf/911e4941-76d1-426d-bf9d-fe2c163a2e08)

Valtioneuvosto 2012. Viitattu 10.3.2013

http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/20120119Tehost/VN_peripa_eaetepaeaetoesehdotus_22.12.2011_2.pdf

a) Verohallinto 2013. Henkilöasiakkaat > Verojen maksaminen > Todistus verojen maksamisesta tai verovelkatodistus. Viitattu 26.1.2013 [http://www.vero.fi/fi-](http://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Verojen_maksaminen/Todistus_verojen_maksamisesta_tai_verove%2811982%29)

[FI/Henkiloasiakkaat/Verojen_maksaminen/Todistus_verojen_maksamisesta_tai_verove%2811982%29](http://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Verojen_maksaminen/Todistus_verojen_maksamisesta_tai_verove%2811982%29)

b) Verohallinto 2013. Yritys- ja yhteisöasiakkaat > Liikkeen- ja ammatinharjoittaja > Arvonlisävero. Viitattu 29.9.2013 [http://www.vero.fi/fi-](http://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Liikkeen_ja_ammattinharjoittaja/Arvonlisaverotus)

[FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Liikkeen_ja_ammattinharjoittaja/Arvonlisaverotus](http://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Liikkeen_ja_ammattinharjoittaja/Arvonlisaverotus)

c) Verohallinto 2013. Syventävät vero-ohjeet > Sanasto > Työnantajarekisteri. Viitattu 29.9.2013

http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Sanasto/Tyonantajarekisteri%2813797%29

d) Verohallinto 2013. Syventävät vero-ohjeet > Henkilöasiakkaan tuloverotus > Kotitalousvähennys. Viitattu 31.10.2013 [http://www.vero.fi/fi-](http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Kotitalousvahennys%2826052%29#2Vhennyksensaavainluonnollinenhenkil_)

[FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Kotitalousvahennys%2826052%29#2Vhennyksensaavainluonnollinenhenkil_](http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Kotitalousvahennys%2826052%29#2Vhennyksensaavainluonnollinenhenkil_)

Ylemmät toimihenkilöt 2013. Sopimustoiminta. Viitattu 26.1.2013,

http://www.ytn.fi/index.php?page_id=129

Yle uutiset 7.8.2013. Katso mitä kevään kehysriihessä luvattiin. Viitattu 29.9.2013

http://yle.fi/uutiset/katso_mita_kevaan_kehysriihessa_luvattiin/6767001